

BECAUSE
FORESTS
MATTER

FOREST STEWARDSHIP COUNCIL

**“Zasady, Kryteria i Wskaźniki Dobrej Gospodarki Leśnej
w Polsce”**

Uchwalone podczas Walnego Zebrania członków Związku Stowarzyszeń „Grupa Robocza
FSC-Polska” w dniu 25 listopada 2005 roku.

ZAKRES OBOWIĄZYWANIA DOKUMENTU	3
PODSTAWA DOKUMENTU	3
ZGODNOŚĆ GOSPODARKI LEŚNEJ ZE STANDARDAMI	3
PROCES KONSULTACJI PRZEZ STRONY ZAINTERESOWANE	4
ZASADA 1: PRZESTRZEGANIE PRZEPISÓW PRAWNYCH I ZASAD FSC	5
ZASADA 2: ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYNIKAJĄCA Z TYTUŁÓW WŁASNOŚCI I PRAW	7
ZASADA 3: PRAWA LUDNOŚCI RDZENNEJ	8
ZASADA 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM I PRAWA PRACOWNIKÓW	9
ZASADA 5: KORZYŚCI Z LASU	12
ZASADA 6: ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO	14
ZASADA 7: PLAN URZĄDZENIA	21
ZASADA 8: MONITOROWANIE I OCENA	24
ZASADA 9: ZACHOWANIE LASÓW O SZCZEGÓLNEJ WARTOŚCI	27
ZASADA 10: PLANTACJE	29
ZAŁĄCZNIK I. DEFINICJE.	31
ZAŁĄCZNIK II. LISTA PRZEPISÓW PRAWNYCH, WIĄŻĄCYCH UMÓW MIĘDZYKRAJOWYCH ZWIĄZANYCH Z GOSPODARKĄ LEŚNĄ ORAZ ŹRÓDŁA LIST GATUNKÓW CHRONIONYCH.	33

Zakres obowiązywania dokumentu

Niniejsze Zasady, Kryteria i Wskaźniki mogą być stosowane do wszystkich lasów i typów lasów na terenie Polski. Niektóre ze wskaźników mają zastosowanie dla lasów o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania (small and/or low intensity managed forests (SLIMF), lasów o średniej lub dużej powierzchni (medium size or large forest management operations (FMO) lub dla obydwu typów jednocześnie. Dla celów niniejszego dokumentu określono następujące wartości progowe:

- lasy o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania:
  - a) lasy o powierzchni poniżej 500 ha
  - b) lasy, w których współczynnik pozyskania drewna jest mniejszy niż 20% rocznego przyrostu (niezależnie od ich powierzchni), a całkowite roczne pozyskanie jest mniejsze niż 5000 m³
- lasy o średniej powierzchni: lasy o powierzchni od 500 do 10 000 ha
- lasy o dużej powierzchni: lasy o powierzchni ponad 10 000 ha

Podstawa dokumentu

Dokument niniejszy został przyjęty przez Walne Zebranie członków Związku Stowarzyszeń „Grupa Robocza FSC-Polska” w dniu 25 listopada 2005 roku. Powstał on w wyniku pięciu lat pracy grupy, krajowych i międzynarodowych konsultacji oraz testów terenowych.

Grupa Robocza będzie kontynuowała prace nad standardami w postaci uzupełnień i komentarzy szczegółowo ujmujących przedstawione w niniejszym dokumencie wskaźniki. Proces ten również przebiegać będzie w toku pracy międzyzbożowych zespołów i podlegać będzie akceptacji przez Walne Zebranie członków Związku.

Zgodność gospodarki leśnej ze standardami

Podstawą oceny prowadzonej gospodarki leśnej względem dokumentu „Zasad, Kryteriów i Wskaźników Dobrej Gospodarki Leśnej w Polsce” jest ocena zgodności zawartych w nim wskaźników. Zgodność gospodarki leśnej z poszczególnymi wskaźnikami wpływa na spełnienie danego kryterium. Spełnienie wszystkich kryteriów warunkuje zgodność prowadzonej gospodarki leśnej z zasadami.

W przypadku identyfikacji wskaźników, które są całkowicie lub częściowo niespełnione, fakt ten jest odnotowywany w raporcie certyfikacyjnym, wraz z zaklasyfikowaniem niezgodności jako zasadniczej lub drugorzędnej.

Niezgodność drugorzędna ma miejsce w przypadku, gdy niezgodność z treścią wskaźnika wystąpiła w krótkim okresie czasu, nieświadomie i ma charakter niesystematyczny. Ten rodzaj niezgodności może mieć miejsce również w przypadku nieznacznego przekroczenia lub nieosiągnięcia parametrów zawartych we wskaźniku. Niezgodności drugorzędne nie skutkują powstrzymaniem lub zawieszeniem certyfikatu, jednakże winny prowadzić do podjęcia działań uniemożliwiających powtórzenie się odnośnych niezgodności.

Niezgodność zasadnicza ma miejsce w przypadku jej występowania w długim okresie czasu, powtarzalnego, systematycznego, oraz kiedy jej oddziaływanie dotyczy znacznej powierzchni certyfikowanej jednostki. Zasadnicza niezgodność ma również miejsce, gdy jest ona znana certyfikowanemu, a nie podjął on we właściwym czasie, efektywnych środków zmierzających do jej usunięcia.

Zasadnicze niezgodności powodują powstrzymanie procesu nadawania certyfikatu. Jeżeli natomiast zostają zidentyfikowane w trakcie trwania certyfikatu muszą być usunięte w okresie maksymalnie trzech miesięcy - w przeciwnym wypadku skutkują jego zawieszeniem.

Proces konsultacji przez strony zainteresowane

Niniejszy dokument jest dokumentem publicznym i może być udostępniany bez ograniczeń wszystkim zainteresowanym stronom, pod warunkiem, że jego treść nie ulegnie modyfikacji. Dokument ten jest dostępny dla opinii publicznej w języku polskim i angielskim. Można go pobrać lub wydrukować na stronach internetowych www.fsc.pl. Jesteśmy otwarci na wszelkie komentarze i sugestie które mogą być przesyłane do Grupy Roboczej FSC-Polska (www.fsc.pl; sekretariat@fsc.pl; +48 68 321 47 40).

Zarząd Związku Stowarzyszeń
„Grupa Robocza FSC-Polska”

ZASADA 1: PRZESTRZEGANIE PRZEPISÓW PRAWNYCH I ZASAD FSC

Gospodarka leśna powinna uwzględniać wszystkie odnośne prawa danego kraju, międzynarodowe traktaty i porozumienia, których dany kraj jest sygnatariuszem, oraz winna być zgodna ze wszystkimi zasadami i kryteriami FSC..

Kryterium	Wskaźniki
1.1. Gospodarka leśna powinna uwzględniać przepisy prawa państwowego i lokalnego oraz spełniać odpowiednie wymogi administracyjne.	<p>1.1.1. Działania gospodarcze na terenie lasu są zgodne z krajowymi, regionalnymi i lokalnymi przepisami prawa dotyczącymi środowiska, pracy i leśnictwa. Wywiad z zarządzającym, organami jego nadzoru, zainteresowanymi stronami.¹</p> <p>1.1.2. Personel zna wszelkie stosowne wymogi prawne oraz własne obowiązki. Wywiad z personelem.</p> <p>1.1.3. W przypadku organizacji prowadzących działania gospodarcze w lasach o dużej powierzchni, w jej siedzibie głównej znajduje się dostęp do stosownych przepisów dla całego personelu. Sprawdzenie dokumentów, oraz dostępności do nich.</p> <p>1.1.4. W razie wykrycia niezgodności z prawem, podejmowane są działania naprawcze. Niezgodność z przepisami jest udokumentowana. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z organami nadzoru i pracownikami.</p>
1.2. Uiszczane będą wszelkie stosowne oraz przewidziane prawem opłaty, honoraria, podatki oraz inne obciążenia.	<p>1.2.1. Organizacje prowadzące działania gospodarcze posiadają dokumentację uiszczenia wszystkich stosownych opłat, honorariów, podatków oraz innych zobowiązań finansowych. Sprawdzenie dokumentacji finansowej.</p> <p>1.2.2. W momencie pojawienia się niezgodności, przedsiębiorstwo będzie dysponować pełną dokumentacją podjętych działań oraz wskazaniem co do sposobu ich rozwiązania.</p>
1.3. W krajach – sygnatariuszach przestrzegane będą przepisy wszelkich wiążących umów międzynarodowych, zwłaszcza CITES, Konwencje ILO, ITTA oraz Konwencja o Różnorodności biologicznej	<p>1.3.1. <u>W przypadku organizacji prowadzących działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> zarządzający są świadomi przepisów wydanych przez Państwo, a wynikających z konwencji międzynarodowych i zgodnie z nimi prowadzą działania gospodarcze w lesie. Wywiad z zarządzającymi.</p> <p>1.3.2. Zarządzający sprzyja wywiązywaniu się z wszelkich</p>

¹ Zgodnie z wymogami organizacji Forest Stewardship Council, przy każdym opracowanym wskaźniku podano w akapicie wyrównanym do prawej strony ogólny sposób jego weryfikacji przez jednostki certyfikujące.

	<p>przepisów wynikających z wiążących umów międzynarodowych, zwłaszcza CITES, Konwencji ILO, ITTA oraz Konwencji o Różnorodności biologicznej.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p>
<p>1.4. Rozbieżności pomiędzy odnośnymi przepisami prawnymi, rozporządzeniami oraz Zasadami i Kryteriami FSC powinny być doraźnie oceniane dla celów certyfikacji przez organizację prowadzącą proces certyfikacji oraz zaangażowane bądź zainteresowane strony.</p>	<p>1.4.1. Zarządzający identyfikuje niezgodności między przepisami prawnymi, standardami.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zarządzającymi.</p> <p>1.4.2. Rozbieżności między wymogami FSC oraz przepisami prawnymi wyjaśniane są poprzez konsultacje między osobą kontaktową lub grupę roboczą FSC, organem certyfikującym FSC i zarządzającym.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zarządzającym.</p>
<p>1.5. Obszary podlegające gospodarce leśnej powinny być chronione przed nielegalnym użytkowaniem, zabudową, bądź inną nielegalną działalnością.</p>	<p>1.5.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> prowadzą i dokumentują system monitoringu wraz z okresowymi inspekcjami formalnymi</p> <p>Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>1.5.2. Zarządzający podejmuje wszelkie kroki prawne, zapobiegające nielegalnemu wykorzystaniu obszarów leśnych lub ich zasobów.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe</p> <p>1.5.3. Nielegalne osadnictwo i inne nielegalne działania zostały zgłoszone odpowiednim władzom.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów.</p>
<p>1.6. Zarządzający będą wykazywać trwałe zaangażowanie w przestrzeganie standardów i kryteriów FSC.</p>	<p>1.6.1. Zarządzający na terenie lasu wykazuje trwałe poparcie dla Zasad i Kryteriów FSC.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>1.6.2. Zarządzający pisemnie zobowiązuje się do przestrzegania Zasad, kryteriów i Wskaźników Dobrej Gospodarki Leśnej.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>1.6.3. Zarządzający dąży do pogłębienia znajomości i zrozumienia Zasad, Kryteriów i Wskaźników Dobrej Gospodarki Leśnej wśród swojego personelu i zleceniobiorców.</p> <p>Wywiad z pracownikami, zleceniobiorcami.</p> <p>1.6.4. W przypadku gdy część obszarów leśnych jednostki ubiegającej się o certyfikat nie jest objęta procesem certyfikacji, zarządzający powinien pisemnie i publicznie zobowiązać się do przestrzegania Zasad i Kryteriów FSC na tych obszarach.</p> <p>Wizyta terenowa. Sprawdzenie dokumentów.</p>

ZASADA 2: ODPOWIEDZIALNOŚĆ WYNIKAJĄCA Z TYTUŁÓW WŁASNOŚCI I PRAW

Tytuły własności i długoterminowe prawa użytkowania zasobów lądowych i leśnych powinny być jasno określone, udokumentowane i posiadać moc prawną.

Kryterium	Wskaźniki
2.1. Powinny być wykazane trwałe tytuły własności oraz prawa leśnego użytkowania gruntów (np. własność gruntów, prawa zwyczajowe lub prawa wynikające z umowy dzierżawnej).	2.1.1. Zarządzający posiada dokument prawny, potwierdzający jego prawo własności lub prawo do gospodarowania lasem. Sprawdzenie dokumentów, wpisów do ksiąg wieczystych, wywiady ze stronami trzecimi, które udostępniły prawa zwyczajowe. 2.1.2. Granice własności będą oznaczone lub wskazane wyraźnie w inny sposób (np. będą przebiegać wzdłuż naturalnych granic). Wizyta terenowa, sprawdzenie map.
2.2. Społeczności lokalne posiadające prawne lub zwyczajowe tytuły własności lub prawa do użytkowania powinny sprawować kontrolę nad pracami leśnymi w zakresie niezbędnym do ochrony własnych praw lub zasobów, o ile nie zlecą świadomie takiej kontroli innym instytucjom.	2.2.1. Prawa społeczności lokalnych lub innych stron zainteresowanych, które mają ustawowe, zwyczajowe prawo własności lub tradycyjne prawo użytkowania, są zachowane. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zainteresowanymi. 2.2.2. Zarządzający zapewni, że społeczności lokalne mają możliwość zbierania niedrzewnych produktów leśnych takich jak jagody i grzyby na własne potrzeby. Wywiad z lokalnymi społecznościami. 2.2.3. Organizacja prowadząca działania gospodarcze zapewni, że społeczności lokalne nie są dyskryminowane w przypadku zakupu drewna na własne potrzeby. Wywiad z reprezentantami społeczności lokalnych. 2.2.4. Planowanie gospodarki leśnej uwzględnia jej wpływ na zasoby służące realizacji praw określonych we wskaźnikach 2.2.1, 2.2.2., 2.2.3, i jest prowadzone w konsultacji z zainteresowanymi społecznościami.
2.3. W celu rozwiązywania sporów dotyczących prawa własności lub prawa użytkowania zastosowane zostaną odpowiednie mechanizmy. Okoliczności i stan każdego trwającego sporu zostaną poddane dokładnej analizie w procesie oceny certyfikacyjnej. Spory o zasadniczym znaczeniu lub angażujące znaczącą liczbę grup interesów będą dyskwalifikować daną operację z certyfikacji.	2.3.1. Akta dotyczące sporów będą przechowywane. Sprawdzenie dokumentów. 2.3.2. Podjęte zostaną wszelkie kroki, prowadzące do rozwiązania sporu poprzez konsultacje, w wyniku których zostanie zawarta ugoda. Wywiad z zainteresowanymi. 2.3.3. Zarządzający winien zaprzestać działalności będących przedmiotem sporu do czasu jego rozwiązania w sposób akceptowalny przez strony sporu. Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.

ZASADA 3: PRAWA LUDNOŚCI RDZENNEJ	
Należy jasno zdefiniować, udokumentować i uznać prawnie normy prawne i zwyczajowe ludności rdzennej do posiadania, użytkowania oraz gospodarowania własnością leśną	
Kryterium	Wskaźniki
3.1. Ludność rdzenna będzie sprawować kontrolę na procesem gospodarowania lasami na własnym terenie, chyba, że sprawowanie kontroli dobrowolnie i zgodnie powierzą innym jednostkom.	Nie dotyczy. Na terenie Polski nie istnieje ludność rdzenna. Wobec tego zasada nr 3 nie znajduje zastosowania
3.2. Procesy gospodarcze w lesie nie będą zagrażać lub negatywnie wpływać, bezpośrednio lub pośrednio, na wielkość zasobów lub prawa własności ludności rdzennej.	Nie dotyczy.
3.3. Obszary o szczególnym znaczeniu kulturalnym, ekologicznym, gospodarczym lub religijnym dla ludności rdzennej zostaną wyraźnie wskazane przy współpracy z tą ludnością, oraz uznane i chronione przez gospodarzy lasu.	Nie dotyczy
3.4. Ludność rdzenna zostanie wynagrodzona za stosowanie tradycyjnych metod użytkowania gatunków leśnych lub systemów gospodarowania w ramach działalności na terenie lasu. Forma wynagrodzenia zostanie formalnie uzgodniona przy jej dobrowolnej zgodzie zanim rozpoczęte zostaną działania na terenie lasu.	Nie dotyczy

ZASADA 4: WSPÓŁPRACA ZE SPOŁECZEŃSTWEM I PRAWA PRACOWNIKÓW	
Proces gospodarowania lasami będzie przyczyniać się do długotrwałego dobrobytu społecznego i ekonomicznego danego społeczeństwa i pracowników leśnych.	
Kryterium	Wskaźniki
4.1. Społeczności z terenów przyległych bądź też bezpośrednio z obszarów gospodarowania lasami, będzie oferowana praca, szkolenia i inne świadczenia.	<p>4.1.1. Nie będzie miała miejsca dyskryminacja w ramach zatrudniania, awansowania, zwalniania, wynagradzania i premiowania pracowników. Wywiad z zatrudnionymi i społecznością lokalną.</p> <p>4.1.2. Wynagrodzenia lub dochód zatrudnionych (w tym dochody wykonawców prac leśnych i ich pracowników) są nie niższe jak na porównywalnych stanowiskach w regionie i nie niższe niż ustawowo przyjęte wynagrodzenie minimalne. Wywiad z zatrudnionymi i społecznością lokalną.</p>
4.2. Zarządzający lasem będzie spełniać lub przewyższać wymogi wszelkich stosownych przepisów prawa i regulacji z zakresu ochrony zdrowia, higieny i bezpieczeństwa pracy pracowników oraz ich rodzin.	<p>4.2.1. Prace leśne wykonywane są przez podmioty gwarantujące i stosujące wymagany przepisami prawa poziom usług co do bezpieczeństwa, jakości, troski o środowisko i techniki prac. Sprawdzenie dokumentów (np. licencji firm leśnych), wizyty terenowe.</p> <p>4.2.2. W terenie wykorzystywany jest odpowiedni sprzęt, gwarantujący bezpieczeństwo i higienę pracy, w tym kaski ochronne, kontrastowe kamizelki, buty ochronne, spodnie ochronne. Wszyscy pracownicy mają dostęp do apteczki pierwszej pomocy. Każda osoba przebywająca na terenie, gdzie prowadzone jest pozyskanie wyposażona jest w kask ochronny i kontrastową kamizelkę. Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami.</p> <p>4.2.3. Pracownicy wspinający się na drzewa są odpowiednio przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa pracy i sposobu prowadzenia pracy oraz posiadają odpowiednie wyposażenie zabezpieczające. Wywiad z odnośnymi pracownikami, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>4.2.4. Pracownicy wykonujący niebezpieczne prace takie jak ścinka dużych drzew, usuwanie wiatrolomów nigdy nie pracują sami. Wywiad z pracownikami, wizyty terenowe.</p> <p>4.2.5. Pracownicy znają procedury postępowania w razie wypadku, pożaru lub rozlania oleju. Wywiad z pracownikami.</p> <p>4.2.6. Zarządzający regularnie sprawdza, czy wszystkie procedury dotyczące bezpieczeństwa są przestrzegane, a środki techniczne są stosowane i są w pełnej sprawności do wykonywania określonych czynności. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z pracownikami, wizyty terenowe.</p> <p>4.2.7. Na drogach publicznych prowadzących do miejsc, gdzie aktualnie</p>

	<p>odbywa się pozyskanie, znajdują się znaki ostrzegawcze Wizyty terenowe.</p> <p>4.2.8. <u>W przypadku działań gospodarczych w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> występuje system nadzoru, dzięki któremu możliwe jest systematyczne identyfikowanie potencjalnych niebezpieczeństw i podejmowanie działań zapobiegawczych w razie konieczności. Sprawdzenie dokumentów (kwalifikacji nadzoru), wizyty terenowe</p> <p>4.2.9. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> posiadają system podnoszenia kwalifikacji i wpływają na ich podnoszenie odnośnie nowoczesnych technik, bezpieczeństwa i higieny pracy. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z pracownikami.</p>
<p>4.3. Prawo pracowników do zrzeszania oraz konsultacji z pracodawcami jest gwarantowane przepisami konwencji 87 i 98 Międzynarodowej Organizacji Pracy.</p>	<p>4.3.1. Wszyscy pracownicy mają prawo zrzeszania się w związkach zawodowych. Nie będą z tego powodu dyskryminowani. Wywiad z pracownikami.</p> <p>4.3.2. <u>W przypadku działań gospodarczych w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: Układy zbiorowe z przedstawicielami związków zawodowych są zawierane w dobrej wierze, a poprzedzające je negocjacje prowadzone są z dołożeniem wszelkich starań do osiągnięcia porozumienia. Wywiad z reprezentantami związków zawodowych, sprawdzenie protokołów negocjacji.</p> <p>4.3.3. Pracownicy są informowani o zmianach dotyczących ich stanowisk i warunków pracy oraz wynagradzania. Zarządzający zachowuje dokumentację takich konsultacji. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z pracownikami (bez obecności ich przełożonych).</p>
<p>4.4. W procesie planowania i samej działalności będą brane pod uwagę wyniki oceny jej oddziaływania na społeczeństwo. Ze stronami, na które dana działalność gospodarcza może mieć bezpośredni wpływ, przeprowadzane są konsultacje.</p>	<p>4.4.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> posiadają system umożliwiający udział społeczności lokalnych (kobiet i mężczyzn) w procesie planowania. Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>4.4.2. Wszystkie strony zainteresowane będą miały dostęp do informacji dotyczącej działalności zarządzającego mającej na nie bezpośredni wpływ. Wywiad z zainteresowanymi, sprawdzenie protokołów spotkań.</p> <p>4.4.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> posiadają system dokumentacji wszelkich wniosków zgłaszanych przez strony zainteresowane i odpowiedzi organizacji zarządzającej Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zainteresowanymi</p> <p>4.4.4. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: obszary o szczególnej wartości</p>

	<p>gospodarczej, ekologicznej, kulturalnej lub duchowej dla lokalnych społeczności będą naniesione na mapy. Wartości te będą brane pod uwagę w procesie planowania aktywności.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zainteresowanymi.</p>
<p>4.5. Należy wykorzystać odpowiednie mechanizmy załatwiania skarg oraz udzielania należytej rekompensaty w przypadku zaistniałej szkody lub straty dotyczącej prawowitych lub zwyczajowych uprawnieniach, majątku, zasobach lub życiu miejscowej ludności. Należy przedsięwziąć środki zapobiegające powstawaniu takich szkód lub strat..</p>	<p>4.5.1. Podjęte zostaną wszelkie kroki, prowadzące do rozwiązania sporu poprzez negocjacje, w wyniku których zostanie zawarta ugoda.</p> <p>Wywiad z odnośnymi zainteresowanymi.</p> <p>4.5.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: udokumentowane zostaną odpowiednie mechanizmy rekompensujące straty społeczności lokalnych, wynikające ze zniszczenia zasobów naturalnych poprzez działania gospodarcze w lesie.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów sądowych, wywiady z zainteresowanymi.</p>

ZASADA 5: KORZYŚCI Z LASU	
Gospodarka leśna powinna prowadzić do efektywnego wykorzystania różnorodnych produktów i usług leśnych tak aby zapewnić dobrą kondycję ekonomiczną oraz korzyści środowiskowe i społeczne.	
Kryterium	Wskaźniki
5.1. Proces gospodarowania lasami będzie zmierzał ku ekonomicznej stabilności, uwzględniając pełne przyrodnicze ekologiczne, społeczne i operacyjne koszty produkcji oraz gwarantując inwestycje niezbędne do zachowania biologicznej produktywności lasu.	<p>5.1.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: uzyskane przychody będą wystarczające do pokrycia kosztów gospodarowania lasami, np. działalności planistycznej, utrzymania dróg, prac leśnych, utrzymania długotrwałej kondycji lasu, monitorowania wzrostu, oraz inwestycji mających na celu ochronę lasu. Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>5.1.2. Należy stosować metody gospodarowania korzystniejsze środowiskowo i społecznie, jeżeli zapewniają osiągnięcie podobnych przychodów. Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów (np. analiz oddziaływania na środowisko)</p> <p>5.1.3. Zarządzający zabiega o wykorzystanie dostępnych możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na pokrycie niektórych kosztów związanych z ochroną środowiskotwórczych funkcji lasu i różnorodności biologicznej Sprawdzenie dokumentów.</p>
5.2. Proces gospodarowania lasami oraz działania marketingowe powinny zachęcać do optymalnego wykorzystania i miejscowego przetwarzania szerokiego wachlarza produktów leśnych.	<p>5.2.1. Poszukuje się metod “najbardziej efektywnego wykorzystania” pozyskiwanych drzew oraz gatunków drewna. Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>5.2.2. Tam, gdzie to możliwe, wspomaga się miejscowe wykorzystanie i przetwarzanie produktów drzewnych i nie drzewnych (np. nasiona, jagody, grzyby, żywica, stroisz, choinki). Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>Patrz także 5.4</p>
5.3. W ramach procesu gospodarowania lasami minimalizuje się ilość odpadów wytwarzanych podczas pozyskania i obróbki drewna oraz unika się niszczenia innych zasobów leśnych.	<p>5.3.1. Sieć istniejących i planowanych dróg leśnych, mostów i szlaków zrywkowych będzie stosowna do skali i intensywności działań gospodarczych, nie przekraczając koniecznych potrzeb. Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>5.3.2. Techniki pozyskania i obróbki drewna będą bezpieczne dla drewna przeznaczonego do sprzedaży oraz zasobów leśnych pozostających w lesie. Wizyty terenowe.</p> <p>5.3.3. Zarządzający monitoruje uszkodzenia zasobów leśnych wynikające z prowadzenia prac leśnych. Sprawdzenie dokumentów.</p>
5.4. Gospodarka leśna powinna dążyć do wzmocnienia i urozmaicenia miejscowej gospodarki tak, aby uniknąć uzależnienia od	<p>5.4.1. Polityka i metody organizacji prowadzącej działania gospodarcze uwzględnia potrzeby lokalnego przemysłu przetwórczego. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z lokalnymi przetwórcami.</p> <p>5.4.2. Rozważa się, tam gdzie jest to uzasadnione ekonomicznie,</p>

<p>pojedynczego produktu leśnego.</p>	<p>prowadzenie gospodarki leśnej tak, by wytwarzała ona jak najwięcej zróżnicowanych produktów. Rozważa się zarówno zróżnicowanie produktów drzewnych, jak i uwzględnienie w gospodarce produktów nie drzewnych, a nawet niematerialnych, np. turystyki, rekreacji i edukacji.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentacji.</p> <p>Patrz także 5.2</p>
<p>5.5. W ramach prowadzenia gospodarki leśnej identyfikuje się, zachowuje, a gdzie to możliwe poprawia się wartość usług i zasobów leśnych takich zasoby wodne lub łowiska</p>	<p>5.5.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u> dokonują pisemnej oceny oddziaływania gospodarki leśnej na inne funkcje lasu, tj. podtrzymanie różnorodności biologicznej, rekreację, zasoby wodne, nie drzewne produkty leśne (wędkarstwo, łowiectwo, grzyby, etc.), walory przyrodnicze i kulturowe.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>5.5.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej powierzchni</u>: minimalizuje się negatywne skutki oddziaływania zidentyfikowane według oceny 5.5.1</p> <p style="text-align: right;">Wywiady z zainteresowanymi, wizyty terenowe.</p> <p>5.5.3. W trakcie planowania działań gospodarczych organizacje uwzględniają tereny ważne ze względu na zbiory grzybów i jagód i rekreację.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>5.5.4. Nie są wykonywane nowe ani utrzymywane istniejące systemy odwadniające.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe</p> <p>Patrz 4.4.3</p>
<p>5.6. Wielkość pozyskania zasobów leśnych nie może przekroczyć poziomu, który trwale uniemożliwi ich odnowienie</p>	<p>5.6.1. Planowana roczna miąższościowa i powierzchniowa wielkość pozyskania drewna jest ustalana w oparciu o istniejące i dobrze udokumentowane wskaźniki przyrostu i dotychczasowego pozyskania.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>5.6.2. Roczna wielkość pozyskania drewna jest ściśle udokumentowana; dokumentacja będzie uwzględniać opis terenu, gatunków, ilości, dat, warunków pozyskania, oraz nabywców.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>5.6.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: pozyskanie nie drzewnych produktów leśnych takich jak nasiona, choinki, stroisz, dziczyzna jest udokumentowane.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>5.6.4. Granice obszarów przeznaczonych do pozyskania zasobów leśnych są wyraźnie oznaczone lub łatwe do rozróżnienia.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe.</p>

ZASADA 6: ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO	
Gospodarka leśna powinna chronić różnorodność biologiczną i wartości z nią związane, zasoby wodne, gleby, rzadkie i nietrwałe ekosystemy, oraz walory krajobrazowe, co w rezultacie pozwoli utrzymywać funkcje ekologiczne lasu oraz integralność lasu ze środowiskiem.	
Kryterium	Wskaźniki
6.1. Należy dokonać pełnej oceny oddziaływania planowanych i prowadzonych prac leśnych na środowisko i uwzględnić ją w systemie gospodarowania, stosowanie do skali oraz intensywności działań gospodarczych jak i do stopnia unikalności zasobów, na które wywierany jest ten wpływ. Wpływ prac leśnych powinien być oceniony zarówno na poziomie całego krajobrazu jak i z perspektywy danego obszaru, na którym bezpośrednio prowadzi się działania gospodarcze. Ocena oddziaływania na środowisko powinna być dokonana zanim podjęte zostaną działania zakłócające stan tego środowiska.	<p>6.1.1. Podczas planowania działań gospodarczych w lesie wykonuje się ocenę ich wpływu na środowisko, która odbywa się na etapie planowania i przed podjęciem działań gospodarczych w lesie. W planach uwzględnia się odpowiednie środki łagodzące negatywne skutki działań gospodarczych. Bierze się pod uwagę możliwy wpływ na środowisko przyrodnicze, wartości przyrodnicze i krajobrazowe.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów (plan urządzania, dokumenty sporządzane przed rozpoczęciem działań gospodarczych.)</p> <p>6.1.2. W terenie stosuje się środki mające na celu zmniejszenie negatywnego wpływu na środowisko działań gospodarczych w lesie, np. wilgotne typy gleb powinny być traktowane ze szczególną troską by uniknąć ich uszkodzenia, nie prowadzi się prac na terenach siedliskowych ptaków w okresie lęgowym. Sposób prowadzenia operacji (również czas rozpoczęcia i zakończenia w danym roku) powinien uwzględniać lokalne warunki przyrodnicze (typ uwilgotnienia siedliska, występowanie gatunków ptaków i czas ich przystępowania do lęgów itp.)</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.1.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużej i średniej powierzchni</u>: istnieje udokumentowana procedura przeprowadzania oceny wpływu na środowisko przed inwestycją prowadzoną na terenach leśnych jak budowa nowych dróg, remont istniejących, eksploatacja torfu, żwiru, piasku, założenie szkółki leśnej.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.1.4. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u>: ocena wpływu na środowisko odbywa się przed podjęciem tych działań gospodarczych w lesie lub innych działań, które mogą zakłócić normalne funkcjonowanie lasu. Chodzi tu m.in. o budowę i renowację nowych dróg.</p> <p>patrz również 5.5.4.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.1.5. Dokonuje się oceny i kontroli oddziaływania na środowisko środków technicznych, służących do obróbki i produkcji w miejscu pozyskiwania surowca (np. odpady, wpływ maszyn do obróbki, znajdujących się na danym obszarze).</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p>

<p>6.2. Ochronie podlegać będą rzadkie i zagrożone wyginięciem gatunki flory i fauny oraz ich siedliska (np. miejsca lęgowe, żerowiska itp.). Należy ustanowić strefy ochronne stosownie do skali i intensywności gospodarki leśnej oraz unikalności zagrożonych zasobów. Należy kontrolować niewłaściwie i nielegalnie prowadzone łowiectwo, rybołówstwo, łapanie zwierząt i zbieractwo.</p>	<p>6.2.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u> posiadają wiarygodnie rozpoznane, skatalogowane i skartowane stanowiska zagrożonych i rzadkich gatunków lub ekosystemów na terenie prowadzenia działań , oraz realizują odnośne plany ochrony.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyta terenowa, wywiad z lokalnymi przyrodnikami, wywiady z pracownikami</p> <p>6.2.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u> są świadome obowiązku ochrony i chronią gatunki wpisane na oficjalne listy gatunków chronionych, rzeczywiście występujące na terenie lasu (patrz 6.2.1).</p> <p>Wywiad z zarządzającym, wizyty terenowe.</p> <p>6.2.3. Stanowiska cennych gatunków wraz z otoczeniem są naniesione na mapy, a jeżeli istnieje taka potrzeba są zaznaczone w terenie.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.2.4. Pracownicy lub osoby podejmujące decyzje mające wpływ na cenne gatunki i ekosystemy znają, rozpoznają i zauważają je w terenie.</p> <p>Wywiad z pracownikami, weryfikacja w terenie.</p> <p>6.2.5. Działania w stanowiskach gatunków chronionych są prowadzone w sposób nie zagrażający wartościom chronionym.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.2.6. Nie odwadnia się, nie eksploatuje się torfu z cennych przyrodniczo torfowisk ani wydzierżawia w celu takiej eksploatacji.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>6.2.7. Naturalne i półnaturalne cenne tereny nieleśne w obszarze leśnym są zachowane w naturalnych warunkach.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>6.2.8. Źródłiska oraz koryta rzek i potoków są chronione i oszczędzane podczas prowadzenia prac leśnych.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>6.2.9. Zarządzający podejmuje działania w celu ograniczenia, nie współdziała i nie toleruje niewłaściwego i nielegalnie prowadzonego łowiectwa, rybołówstwa, łapania zwierząt i zbieractwa.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>Patrz również 6.1.2.</p>
---	--

<p>6.3. Funkcje i walory ekologiczne lasu powinny być zachowywane w stanie nienaruszonym, zwiększane lub przywracane poprzez:</p> <p>a) odnowienie i sukcesję;</p> <p>b) zróżnicowanie na poziomie genetycznym, gatunkowym i ekosystemów;</p> <p>c) naturalne cykle, które wpływają na produktywność ekosystemów leśnych</p>	<p>6.3.1. Preferuje się odnowienie naturalne oraz proveniencje lokalnego pochodzenia (a, b, c) Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.3.2. Na terenach, gdzie występują wilgotne typy gleb preferuje się pozyskiwanie pojedynczych drzew lub niewielkich grup (a, b, c). Wizyty terenowe.</p> <p>6.3.3. Powierzchnia zrębów zupełnych nie przekracza 3 hektarów, a okres ich nawrotu minimum 5 lat. Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów, map.</p> <p>6.3.4. Trzebieże i pozyskanie drewna będą służyć rozwojowi drzewostanów mieszanych (a, b, c). Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami</p> <p>6.3.5. Naturalne elementy ekosystemów leśnych (np. wykroty, leżanina, martwe stojące drzewa, drzewa dziuplaste, zamierające, gatunki lekkonasiannych i owocowych np. jarzębina, iwa, osika) nie są eliminowane w wyniku gospodarki leśnej (b, c). Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami.</p> <p>6.3.5.1. Dla umożliwienia funkcjonowania populacji dziuplaków w lesie znajduje się przynajmniej 200 drzew dziuplastych na 100 hektarów powierzchni lasu. Konkretną wartość należy ustalać w drodze uzgodnień ze specjalistami, zależnie od wymogów lokalnych populacji gatunków zależnych od drzew dziuplastych. (b) Wizyty terenowe</p> <p>6.3.5.2. Zasoby drewna martwego i rozkładającego się (zróżnicowane pod względem ilości, formy i gatunku podobnie jak drzewostan w którym się znajdują) stanowią co najmniej (średnio) 5% miąższości oddziału. Konkretną wartość należy ustalać w drodze uzgodnień ze specjalistami, zależnie od wymogów lokalnych populacji gatunków zależnych od zasobów drewna martwego i rozkładającego się. Wizyty terenowe</p> <p>6.3.5.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych:</u> fragmenty drzewostanów o minimalnej powierzchni 5% każdego wydzielenia i nie mniejsze niż 5 arów pozostają nienaruszone do naturalnej śmierci i rozkładu drewna. (a, b, c) Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami, kontrola dokumentów.</p> <p>Patrz 6.9</p>
<p>6.4. Reprezentatywne ekosystemy w ramach krajobrazu należy ochraniać w ich stanie naturalnym oraz zaznaczać je na mapach, stosownie do zakresu działań oraz unikalnego charakteru danych zasobów.</p>	<p>6.4.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych powierzchni:</u> reprezentatywne przykłady istniejących ekosystemów są zachowywane w swym stanie naturalnym. Obszar takiej ochrony pokrywa co najmniej 5% całkowitej powierzchni lasu i jest zaznaczony na mapach. Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.4.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych powierzchni:</u> Wybór obszarów leśnych objętych ochroną według</p>

	<p>wymagań z punktu 6.4.1. będzie prowadzony w oparciu o rozpoznanie kluczowych walorów biologicznych poprzez konsultacje z organizacjami przyrodniczymi, samorządami oraz jednostkami naukowymi.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, wywiady z zainteresowanymi.</p> <p>6.4.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: reprezentatywne przykłady istniejących ekosystemów rzadkich i/lub zagrożonych podlegają ochronie w swym stanie naturalnym.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.4.4. Nie pozyskuje się drewna na obszarach podlegających, ochronie według wymagań wskaźników 6.4.1 lub 6.4.3.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.4.5. Istniejące systemy odwadniające nie są utrzymywane w obszarach chronionych.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe.</p> <p>Patrz także 6.2</p>
<p>6.5. Zostaną przygotowane i wdrożone pisemne wytyczne, służące zmniejszeniu erozji; minimalizowaniu szkód, powstających w wyniku pozyskania drewna, budowy dróg oraz innych działań mechanicznych; oraz ochronie zasobów wodnych.</p>	<p>6.5.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o dużych powierzchniach</u>: istnieją i są przestrzegane pisemne wytyczne dotyczące ograniczania erozji i minimalizowania szkód w lesie podczas jego użytkowania i innych prac.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów, wizyty terenowe.</p> <p>6.5.2. <u>Zarządzający w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: są świadomi typów gleb, na których dla uniknięcia ich uszkodzenia, pozyskuje się drewno zależnie od warunków pogodowych.</p> <p style="text-align: right;">Wywiady z pracownikami.</p> <p>6.5.3. Wytyczne dla pracowników terenowych dotyczą działań gospodarczych w lesie, ochrony bioróżnorodności, technicznych warunków szlaków zrywkowych (lokalizacja, szerokość, gęstość), sposobów załadunku drewna, projektów dróg i ich utrzymania, stanowisk gatunków chronionych.</p> <p style="text-align: right;">Wywiady z pracownikami, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.5.4. W trakcie pozyskania drewna podejmuje się działania mające na celu zmniejszenie ryzyka zniszczenia gleb i erozji, jak na przykład: prowadzenie zrywki permanentną siecią szlaków, stosowanie udoskonalonych urządzeń i wyposażenia (np. szerokie opony)</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.5.5. Do koryt cieków, mokradeł i zbiorników wodnych nie są wrzucane: narzut drogowy ani inne odpady (np. kamienie, fragmenty skał, gałęzie) powstałe w wyniku przygotowywania danego terenu do działań gospodarczych lub innych prac.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, wywiady z wykonawcami.</p> <p>6.5.6. Pozostawia się strefy ochronne o szerokości przynajmniej dwóch wysokości drzewostanu wzdłuż zbiorników i cieków wodnych i</p>

	<p>terenów otwartych, nie użytkowane zrębami zupełnymi.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>Patrz także 6,1; 7.3</p>
<p>6.6. Systemy gospodarowania powinny propagować stosowanie przyjaznych dla środowiska, niechemicznych metod kontroli szkodników, oraz ograniczać stosowanie pestycydów. Zabrania się używania pestycydów WHO Typ 1A i 1B (wg WHO), chlorowanych węglowodorów, pestycydów nierozkładalnych, toksycznych, bądź takich, których pochodne pozostają biologicznie aktywne oraz akumulują się w łańcuchach pokarmowych przekraczając termin planowanego użycia, oraz takich, których stosowanie jest zabronione na mocy porozumień międzynarodowych. Jeżeli stosuje się środki chemiczne, należy zapewnić odpowiedni sprzęt oraz przeszkolenie, by zminimalizować zagrożenie dla zdrowia i środowiska.</p>	<p>6.6.1. Zastosowanie chemicznych środków ochrony roślin w lesie jest ograniczone do nadzwyczajnych sytuacji zagrożenia trwałości drzewostanów, na podstawie pisemnych procedur uzasadniających konieczność ich użycia.</p> <p>Wizyty terenowe i sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.6.2. Używanie środków chemicznych jest minimalizowane zgodnie z najlepszą dostępną techniką.</p> <p>Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami.</p> <p>6.6.3. Zabrania się używania pestycydów WHO Typ 1A i 1B (wg WHO), chlorowanych węglowodorów, pestycydów nierozkładalnych, toksycznych, bądź takich, których pochodne pozostają biologicznie aktywne oraz akumulują się w łańcuchach pokarmowych przekraczając termin planowanego użycia.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów i miejsc przechowywania chemikaliów.</p> <p>6.6.4. Dokumentuje się fakty użycia w lesie substancji chemicznych wraz z nazwą i ilością środka, oznaczeniem terenu i datą zastosowania.</p> <p>Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.6.5. Sposoby przechowywania, mieszania i stosowania środków chemicznych powinny być bezpieczne oraz spełniać stosowne przepisy.</p> <p>Wywiad z pracownikami, sprawdzenie dokumentów i miejsc przechowywania chemikaliów.</p> <p>6.6.6. Odpowiedni pracownicy znają procedury postępowania i są w stanie je wdrożyć w sytuacji kryzysowej, tzn. w następstwie wycieku środków chemicznych i innych wypadków.</p> <p>Wywiad z pracownikami. Sprawdzenie dokumentów.</p>
<p>6.7. Środki chemiczne, pojemniki, nieorganiczne odpady w stanie ciekłym lub stałym, w tym paliwa i oleje, będą składowane w sposób przyjazny dla środowiska poza powierzchnią na której prowadzona jest działalność.</p>	<p>6.7.1. Środki chemiczne, ich opakowania, nieorganiczne odpady w stanie ciekłym lub stałym powstałe w wyniku działań gospodarczych w lesie lub funkcjonowania sprzętu, będą składowane w sposób przyjazny dla środowiska i zgodnie z prawem.</p> <p>Wizyty terenowe.</p> <p>6.7.2. Podejmuje się wszelkie starania, mające na celu zredukowanie i zminimalizowanie ilości wszelkiego rodzaju odpadów, w tym śmieci pozostawionych przez turystów.</p> <p>Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.7.3. Odpowiednie zestawy do pochłaniania oleju znajdują się na wyposażeniu maszyn leśnych, wyposażeniu punktów obsługi i tankowania pilarek</p> <p>Wizyty terenowe.</p>

	<p>6.7.4. Nie ma wycieków oleju/paliwa ze sprzętu mechanicznego. Wizyty terenowe.</p> <p>6.7.5. Do pilarek i sprzętu hydraulicznego używane są jedynie oleje ulegające biodegradacji. Wizyty terenowe, wywiad z pracownikami leśnymi.</p> <p>6.7.6. Tam, gdzie jest to możliwe, dokonuje się recyklingu odpadów organicznych. Wizyty terenowe.</p>
<p>6.8. Używanie środków kontroli biologicznej będzie dokumentowane, minimalizowane, monitorowane i ściśle kontrolowane w myśl przepisów krajowych oraz międzynarodowo uznanych protokołów naukowych. Zabrania się wykorzystywania organizmów modyfikowanych genetycznie.</p>	<p>6.8.1. Używanie środków kontroli biologicznej jest minimalizowane, dokumentowane, monitorowane i ściśle kontrolowane. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z odnośnymi pracownikami.</p> <p>6.8.2. Zabrania się wykorzystywania organizmów modyfikowanych genetycznie. Wywiad z pracownikami, sprawdzenie dokumentów.</p>
<p>6.9. Wykorzystywanie gatunków egzotycznych będzie dokładnie kontrolowane oraz aktywnie monitorowane tak, by uniknąć ich negatywnego wpływu ekologicznego.</p>	<p>6.9.1. Gatunki obcego pochodzenia nie są wprowadzane do lasów. Wizyty terenowe.</p> <p>6.9.2. Rozprzestrzenianie się gatunków egzotycznych (szczególnie tych inwazyjnych) wprowadzonych w przeszłości jest monitorowane i, jeżeli to konieczne, podejmowane są działania mające na celu ich kontrolę lub eliminację. Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.9.3. Do ewentualnej mikoryzacji sadzonej stosuje się rodzime gatunki grzybów. Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>Patrz także 10.3</p>
<p>6.10. Przekształcenie lasu w plantację lub teren nieleśny nie powinno mieć miejsca, z wyjątkiem przypadków gdy:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) dotyczy bardzo małej powierzchni; b) nie odbywa się na terenie o wysokich walorach przyrodniczych c) przyniesie oczywiste, zasadnicze, dodatkowe, długoterminowe korzyści w 	<p>6.10.1. Przekształcenie lasu w użytek nieleśny jest uzasadnione wyłącznie procedurami ustanowionymi prawnie i jeżeli służyć będzie interesom kulturowym, krajobrazowym, rekreacyjnym lub naturalnym, oraz jednocześnie:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) dotyczy bardzo małej powierzchni; b) nie odbywa się na terenie o wysokich walorach przyrodniczych c) przyniesie oczywiste, zasadnicze, dodatkowe, długoterminowe korzyści w ochronie terenu objętego przekształceniem <p>Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.10.2. Plany przekształceń mają poparcie stron zainteresowanych, w tym społeczności lokalnych i instytucji rządowych. Wywiad z zainteresowanymi, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>6.10.3. Zarządzający nie dokonuje przekształceń lasów w plantacje.</p>

ochronie terenu certyfikowanej jednostki leśnej	Patrz także 6.9	Wizyty terenowe, sprawdzenie dokumentów.
---	-----------------	--

ZASADA 7: PLAN URZĄDZENIA	
Należy sporządzić, wprowadzić w życie oraz uaktualniać plan urządzenia stosownie do zakresu i intensywności działań. Plan powinien jasno definiować długofalowe cele urządzania i środki do ich osiągnięcia.	
Kryterium	Wskaźniki
7.1. Plan urządzenia oraz dokumentacja pomocnicza powinny obejmować: <ul style="list-style-type: none"> a) cele gospodarowania; b) opis zasobów leśnych podlegających gospodarowaniu, ograniczeń środowiskowych, użytkowania terenu, statusu własnościowego, warunków socjalno-ekonomicznych oraz charakteru przyległych terenów; c) opis systemu gospodarki leśnej i innych systemów zarządzania opartych na ekologii, z uwzględnieniem i na podstawie listy zidentyfikowanych zasobów; d) racjonalne uzasadnienie poziomu rocznego pozyskania i selekcji gatunków; e) zasady monitorowania wzrostu i dynamiki lasu; f) zapewnienia ochrony środowiska w oparciu o oceny wpływu na środowisko; g) plany identyfikacji i ochrony rzadkich, zagrożonych i ginących gatunków; h) mapy opisujące bazę surowcową lasu zawierające obszary chronione, planowane działania gospodarcze i własność ziemi i) opis i uzasadnienie stosowanych technik użytkowania i wykorzystywanego sprzętu; 	<p>7.1.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u> posiadają ważny plan urządzenia przygotowany według wymogów obowiązującego prawa oraz pisemny opis celów urządzenia (a, e)</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>7.1.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u>: plan urządzenia oraz dokumentacja pomocnicza powinny obejmować:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) cele gospodarowania (a). b) ogólny opis historii lasu, w tym tytuł własności oraz sposób użytkowania obszaru gospodarki leśnej (b). c) opis zasobów leśnych jakie obejmuje obszar jednostki: wielkość, procentu pokrycia lasami, typy siedliskowe, typy gleb, skład gatunkowy; rozkład klas wieku, przeciętną wysokość i pierśnicę, całkowity przyrost roczny oraz przeciętna zasobność (b, c, d). d) wytyczne monitorowania wzrostu i dynamiki elementów zasobów leśnych (e); e) opis stosowanego systemu monitorującego wdrożonego w celu ochrony obszarów chronionych i obszarów o wysokich walorach ochronnych (f, g) f) mapy opisujące bazę surowcową lasu zawierające obszary chronione, planowane działania gospodarcze i własność ziem (h) g) opis i uzasadnienie stosowanych technik pozyskania drewna i wykorzystywanego sprzętu (i) <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>7.1.3. Plan urządzenia lasu jest technicznie spójny i wystarczająco szczegółowy, wzięwszy pod uwagę zakres działań gospodarczych oraz ich złożoność i intensywność.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>7.1.4. Mapy są takiej jakości, by umożliwiały efektywne prowadzenie działań gospodarczych (Patrz także kryterium 6.5)</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie map, dokumentów, wizyty terenowe</p> <p>7.1.5. Plany urządzenia lasu oraz wynikające z niego roczne plany gospodarcze lub plany pozyskania, są dostępne dla personelu i wykorzystywane w terenie</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, wywiad z personelem.</p>
7.2. Należy dokonywać okresowych rewizji planu urządzenia lasu tak, by	7.2.1. Plan urządzenia (i/lub roczny plan gospodarczy) jest poddawany uaktualnieniu lub dostosowaniu regularnie, w

<p>możliwym było włączenie wyników monitoringu, nowych informacji naukowych i technicznych oraz reagowanie na zmieniające się warunki środowiskowe, społeczne i ekonomiczne.</p>	<p>okresie nie dłuższym niż 10 lat</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>7.2.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u>: uaktualnienia planu urządzenia lasu dokonywane są według obowiązujących w kraju procedur, oraz uwzględniają zmieniające się uwarunkowania leśne, środowiskowe, społeczne i ekonomiczne</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>7.2.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u>: rewizje planów urządzenia dokonywane są według obowiązujących w kraju procedur.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p>
<p>7.3. Pracownicy leśni zostaną odpowiednio przeszkoleni i będą nadzorowani tak, by zapewnić właściwe wdrożenie planu urządzenia.</p>	<p>7.3.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u>: pracownicy będą posiadać odpowiednie kwalifikacje - najlepiej uznane w skali krajowej – gwarantujące, że są oni w stanie planować i organizować działania gospodarcze oraz realizować inne założenia planu urządzenia</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z pracownikami, sprawdzenie kwalifikacji.</p> <p>7.3.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> posiadają formalny plan szkoleń pracowników.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów, wywiad z pracownikami.</p> <p>7.3.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u>: Pracownicy zostali przeszkoleni w zakresie zagadnień związanych z bioróżnorodnością.</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z pracownikami.</p> <p>7.3.4. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: do pozyskiwania drewna zatrudniani są wyłącznie pracownicy, którzy uzyskali instrukcje w zakresie właściwej i bezpiecznej ścinki drzew.</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z pracownikami</p> <p>7.3.5. Wszyscy pracownicy leśni, jak również zatrudnieni w oparciu o kontrakty, ich podwładni oraz samodzielni wykonawcy, są odpowiednio przygotowani i wyszkoleni do realizacji powierzonych zadań. Wskazane jest by posiadali odpowiednie świadectwa kwalifikacji.</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z pracownikami, sprawdzenie dokumentów.</p> <p>7.3.6. Wszystkie prace (pracownicy i podwykonawcy) są nadzorowane i wykonywane zgodnie z treścią planów urządzenia oraz ich nowych elementów wprowadzonych w trakcie uaktualnień.</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z pracownikami, sprawdzenie dokumentów.</p>

	Patrz także 4.1
7.4. Uwzględniając poufność informacji, gospodarze lasu udostępnią opinii publicznej podsumowanie podstawowych elementów planu urządzenia, z uwzględnieniem tych, ujętych w kryterium 7.1	<p>7.4.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u> udostępniają publicznie streszczenia (podsumowania) planów urządzenia uwzględniające elementy opisane w kryterium 7.1. Streszczenia są dostępne w wersji drukowanej lub na stronach internetowych.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dostępności streszczeń</p> <p>7.4.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: organizacje umożliwiają dostęp do odpowiednich części planów urządzenia stronom zainteresowanym, które mają interes w działaniach gospodarczych na terenie lasu (właściciele gruntów przyległych, lokalni mieszkańcy).</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z zainteresowanymi.</p>

ZASADA 8: MONITOROWANIE I OCENA	
Należy prowadzić monitorowanie, stosownie do zakresu i intensywności gospodarki leśnej, w celu dokonania oceny stanu lasu, ilości pozyskiwanych produktów leśnych, kontroli pochodzenia produktu, działań gospodarczych, oraz ich wpływu społecznego i środowiskowego.	
Kryterium	Wskaźniki
8.1. Częstotliwość i intensywność monitoringu powinna zależeć od skali i intensywności działań gospodarczych oraz stopnia złożoności i wrażliwości środowiska, którego te działania dotyczą. Procedury monitorowania powinny być spójne i powtarzalne tak, by można było dokonywać porównywania wyników i oceny zmian..	<p>8.1.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> posiadają procedury monitoringu wszystkich aspektów wymienionych w 8.2, które pozwalają na porównanie wyników i ocenę zmian. Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.1.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u> prowadzą monitoring przynajmniej w związku z operacjami pozyskania drewna i zalesiania. Sprawdzenie dokumentów</p>
8.2. W zakres gospodarki leśnej powinno wchodzić prowadzenie badań naukowych i gromadzenie danych, niezbędnych do monitorowania przynajmniej poniższych wskaźników:: <ul style="list-style-type: none"> a) ilość pozyskiwanych produktów. b) wielkość przyrostu, odnowienia oraz stanu lasu. c) składu oraz obserwowanych zmian w faunie i florze. d) środowiskowego i społecznego oddziaływania procesu pozyskiwania drewna i innych prac. e) kosztów, produktywności oraz wydajności gospodarki leśnej 	<p>8.2.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> posiadają wdrożony plan monitoringu, który pozwala na obserwowanie zmian w warunkach: <ul style="list-style-type: none"> a) tempa przyrostu; odnowienia, składu gatunkowego i struktury wiekowej zasobów leśnych (część planu urządzenia lasu przygotowywanego według wymagań krajowych) (b, c) b) gospodarczego pozyskania nieдрzewnych produktów leśnych takich jak nasiona, sadzonki, dziczyzna, stroisz i choinki (a). c) składu faunistycznego i florystycznego oraz dynamiki jego zmian d) zmian środowiskowych, wpływających na florę, faunę, glebę, zasoby wodne (erozja, gradacje szkodników, gatunki inwazyjne, miejsca gniazdowania zagrożonych gatunków ptaków) (c, d) e) społeczno-gospodarczych aspektów (koszty gospodarki leśnej, ilości wszystkich pozyskiwanych produktów; zmiany w relacjach społecznych i pracowniczych). f) zidentyfikowanych cech szczególnych obszarów leśnych o wysokich walorach ochronnych (patrz zasada 9) Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.2.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u> posiadają co najmniej roczną ewidencję pozyskiwanego drewna (mas i gatunków). Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.2.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u>: zapewnia się, że dane inwentaryzacyjne są</p>

	<p>regularnie aktualizowane wraz z okresowym planem urzędzenia lasu (wykonywane podczas procedury przygotowywania planu urzędzenia według krajowych przepisów)</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p>
8.3. Gospodarz lasu udostępni dokumentację, która umożliwi organizacjom monitorującym i certyfikującym prześledzenie drogi powstania każdego produktu leśnego, czyli procesu określanego mianem kontroli pochodzenia produktu	<p>8.3.1. Faktury, listy przewozowe oraz inne stosowne dokumenty związane z transportem produktów leśnych są przechowywane w siedzibie i/lub są łatwo dostępne dla celów auditu.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.3.2. W przypadku gdy organizacja prowadzi obrót drewnem lub innymi produktami niecertyfikowanymi, certyfikowane produkty leśne wyróżniać będą odpowiednie oznaczenia, osobne miejsca przechowywania, oraz stosownie oznaczone faktury i listy przewozowe.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe.</p> <p>8.3.3. Są wdrożone procedury zapewniające jasne oznaczenie na fakturach i dokumentach transportowych faktu certyfikacji wyrobów.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.3.4. Drewno pozyskane nielegalnie, które zostało skonfiskowane przez zarządzającego lasem nie może być sprzedane jako certyfikowane.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów, wywiady z pracownikami odpowiedzialnymi za sprzedaż</p>
8.4. Wyniki monitoringu zostaną włączone w proces wdrażania i rewizji planu urzędzenia.	<p>8.4.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u>: dane zebrane podczas monitoringu wymaganego według wskaźnika 8.2.1. brane są pod uwagę podczas uaktualnienia planu urzędzenia</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>8.4.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u>: plan urzędzenia jest uaktualniany okresowo według krajowego prawa.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów</p> <p>Patrz także kryterium 7.2</p>
8.5. Uznając poufność informacji, gospodarze lasu udostępnią opinii publicznej podsumowanie wyników wskaźników monitorowania, z uwzględnieniem tych, ujętych w kryterium 8.2.	<p>8.5.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u>: publikuje się ogólnie dostępne podsumowanie wyników monitoringu (np. w internecie) uwzględniającego wskaźniki opisane w kryterium 8.2.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dostępności dokumentów</p> <p>8.5.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: zarządzający udostępnia rezultaty monitoringu opisanego we wskaźnikach 8.1.2., 8.2.2., 8.2.3. zainteresowanym, którzy posiadają interes w działaniach gospodarczych na terenie lasu (właściciele gruntów przyległych, lokalni</p>

	mieszkańcy, przyrodnicy).
--	---------------------------

Wywiad z zainteresowanymi i zarządzającymi

ZASADA 9: ZACHOWANIE LASÓW O SZCZEGÓLNEJ WARTOŚCI	
Gospodarowanie w lasach o wysokiej wartości powinno służyć zachowaniu i wzmocnieniu cech charakterystycznych takiego lasu; zasada zapobiegania musi stanowić zasadę wiodącą w procesie podejmowania decyzji dotyczących lasów o szczególnej wartości	
Kryterium	Wskaźniki
9.1. Należy dokonać oceny, umożliwiającej stwierdzenie występowania cech świadczących o szczególnej wartości lasów, stosownie do skali i intensywności działań gospodarczych w lesie.	9.1.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> posiadają pisemne procedury identyfikowania obszarów o szczególnej wartości poprzedzane analizą ich szczególnych cech ochronnych. Sprawdzenie dokumentów.
	9.1.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> : zarządzający określili występowanie lasów o szczególnych wartościach wedle następujących kategorii: <ul style="list-style-type: none"> a) tereny leśne posiadające globalne, regionalne lub narodowe znaczenie pod względem koncentracji różnorodnych wartości biologicznych (np. endemizm, gatunki zagrożone wyginięciem, rzadkie, refugia) b) tereny leśne posiadające globalnie, regionalnie lub krajowo znaczenie stanowiące unikalne miejsca występowania lub występowania większości populacji rodzimych gatunków w naturalnym zagęszczeniu i liczebności. c) lasy zawierające rzadkie lub zagrożone ekosystemy d) lasy spełniające funkcje w sytuacjach krytycznych (np. ochrona przeciwpowodziowa, powstrzymanie erozji). e) lasy o fundamentalnym znaczeniu dla podstawowych potrzeb społeczności lokalnych (np. wyżywienie, wypoczynek, zdrowie, egzystencja). f) lasy o szczególnym znaczeniu dla tradycyjnej tożsamości kulturowej (tereny ważne kulturalnie, przyrodniczo, ekonomicznie lub religijnie dla społeczności lokalnych) Sprawdzenie dokumentów.
	9.1.3. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych i średnich</u> : obszary określone jako posiadające szczególne wartości są zaznaczone na mapach. Sprawdzenie map.
	9.1.4. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania</u> : Została przeprowadzona ogólna ocena występowania lasów o szczególnych wartościach poprzedzona analizą ich cech ochronnych. Wywiad z zarządzającym, sprawdzenie dokumentów. Patrz także 4.4; 6.1; 6.2; 6.3
9.2. Część konsultacyjna procesu certyfikacyjnego musi skoncentrować się na zidentyfikowanych cechach, świadczących o szczególnej wartości lasu oraz na alternatywnych sposobach ich ochrony.	9.2.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u> : W celu zidentyfikowania lasów o wysokiej wartości ochronnej, należy przeprowadzić konsultacje ze miejscowymi stronami zainteresowanymi, z uwzględnieniem przedstawicieli przyrodniczych organizacji pozarządowych. Sprawdzenie dokumentów, wywiad z zainteresowanymi.
	9.2.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u> : proces konsultacji stron zainteresowanych jest pisemnie

	<p>udokumentowany.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>9.2.3. Konsultacje ze stronami zainteresowanymi mają na celu dostosowanie działań gospodarczych do wymogów ochrony wartości takich lasów.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów. Wizyty terenowe.</p>
<p>9.3. Plan urządzenia lasu zawiera konkretne wskazania, gwarantujące zachowanie i/lub poprawę określonych walorów lasów o szczególnej wartości, w myśl zasady zapobiegania. Wskazania te zostaną wdrożone w oparciu o plan urządzenia, a ich opis zostanie włączony do publicznie dostępnego podsumowania planu urządzenia.</p>	<p>9.3.1. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach dużych</u>: środki i działania służące ochronie zachowaniu i wzmocnieniu szczególnych funkcji lasów są publicznie dostępne w podsumowaniu planu urządzenia.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dostępności sprawozdania.</p> <p>9.3.2. <u>Organizacje prowadzące działania gospodarcze w lasach o niewielkiej powierzchni lub niskiej intensywności użytkowania oraz średniej powierzchni</u>: udostępnia się na żądanie informacje na temat stosowanych środków ochrony szczególnych wartości lasów.</p> <p style="text-align: right;">Wywiad z zarządzającym i zainteresowanymi.</p> <p>9.3.3. Sposób gospodarowania w lasach o szczególnej wartości uwzględnia podejście zapobiegawcze dla zachowania cech ochronnych tych lasów.</p> <p style="text-align: right;">Wizyty terenowe, wywiad z zarządzającymi.</p> <p>Patrz także 7.1</p>
<p>9.4. Prowadzi się coroczny monitoring, mający na celu ocenę efektywności zastosowanych środków, służących zachowaniu lub poprawie stosownych walorów lasów o wysokiej wartości.</p>	<p>9.4.1. Lasy o wysokiej wartości są monitorowane regularnie tak, by uniknąć działań takich jak pozyskiwanie drewna, które mogłoby zagrozić walorom tych lasów.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>9.4.2. Wartości warunkujące uznanie lasów za szczególne należy monitorować i analizować poszerzając zakres działań wymienionych w kryterium 8.2. Monitoring umożliwia ocenę negatywnych trendów.</p> <p style="text-align: right;">Sprawdzenie dokumentów.</p> <p>Patrz także 8.2</p>

ZASADA 10: PLANTACJE	
<p>Plantacje należy planować i prowadzić zgodnie z Zasadami i Kryteriami 1-9, Zasadą 10 i jej kryteriami. Plantacje mogą dostarczać szereg korzyści społecznych i ekonomicznych oraz mogą się przyczyniać do zaspokojenia światowego zapotrzebowania na produkty leśne. Plantacje powinny uzupełniać proces gospodarowania lasami naturalnymi, odciążać je oraz promować odnowę i ochronę lasów naturalnych.</p>	
Kryterium	Wskaźniki
<p>10.1. Cele gospodarcze plantacji, w tym ochrona lasów naturalnych, zostaną wyraźnie określone w planie urządzenia i wskazane w trakcie wdrażania planu.</p>	<p>Plantacje nie są celem zrównoważonej gospodarki leśnej w Polsce. Zakładanie i utrzymywanie plantacji nie jest akceptowalne w myśl niniejszych standardów. Istniejące obszary zakwalifikowane jako plantacje są prowadzone zgodnie z zasadami 1-9 niniejszego dokumentu. Szkółki leśne, plantacje nasienne i inne obszary dostarczające materiału koniecznego do utrzymania odnowienia lasu nie są traktowane jako plantacje w myśl niniejszej zasady.</p> <p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz zasada 7.</p>
<p>10.2. Plan i projekt plantacji powinien promować ochronę lasów naturalnych, a nie zwiększać presję na lasy naturalne. Przy projektowaniu plantacji, w zależności od skali działań gospodarczych, uwzględnione zostaną korytarze dla zwierzyny, strefy cieków wodnych oraz mozaika drzewostanów zróżnicowanych wiekowo oraz pod względem okresów rotacyjnych. Skala i układ zespołu plantacji będą zgodne z układem drzewostanów leśnych, występujących naturalnie.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz zasada 6 i 7.</p>
<p>10.3. Preferowane jest zróżnicowanie w składzie gatunkowym plantacji, co umożliwi poprawę stabilności ekonomicznej, ekologicznej i społecznej. Zróżnicowanie to może przejawiać się poprzez wielkość i przestrzenny rozkład jednostek gospodarowania lasami na danym obszarze; liczbę i skład gatunkowy, klasy wiekowe i strukturę.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryterium 6.8. i 10.4.</p>
<p>10.4. O wyborze gatunków na plantację decyduje ich właściwość względem danego obszaru oraz ich stosowność z perspektywy celów gospodarczych. Aby poprawić ochronę bioróżnorodności, przy tworzeniu plantacji oraz odnowie zdegradowanych ekosystemów pierwszeństwo mają gatunki rodzime. Gatunki egzotyczne - stosowane na plantacjach wyłącznie wtedy, gdy ich oddziaływanie przewyższa wpływ gatunków rodzimych – są dokładnie monitorowane w celu wykrycia nadzwyczajnej śmiertelności, epidemii chorobowych, inwazji owadów oraz negatywnych wpływów ekologicznych.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryterium 6.9</p>
<p>10.5. Proporcja całkowitego obszaru podlegającego działaniom gospodarczym, stosowna do skali plantacji oraz określona w standardach regionalnych, będzie zagospodarowana w taki</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryteria 6.2, 6.4, 10.2.</p>

<p>sposób, by przekształcić siedlisko w naturalne pokrycie leśne.</p>	
<p>10.6. Podjęte zostaną działania mające na celu zachowanie bądź poprawę struktury glebowej, żyzności oraz biologicznej aktywności. Techniki i tempo pozyskiwania drewna, budowa dróg i szlaków oraz ich utrzymanie, a także wybór gatunków nie spowodują długookresowej degradacji gleby, zmiany jakości wody oraz ilości lub znaczących odchyłeń od przyjętych norm odwadniania cieków wodnych.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryterium 6.5</p>
<p>10.7. Podjęte zostaną kroki mające na celu zapobieżenie lub zminimalizowanie możliwości inwazji szkodników, epidemii, wybuchu pożarów lub wprowadzania inwazyjnych gatunków roślin. Zintegrowany system zwalczania szkodników stanowić będzie zasadniczą część planu urządzenia; nacisk położony będzie na metody zapobiegania i kontroli biologicznej raczej niż na walkę ze szkodnikami za pomocą chemicznych pestycydów i nawozów. Zarządzający plantacjami dołożą wszelkich starań, aby zminimalizować konieczność używania pestycydów i nawozów, również na szkółkach. Kwestia użycia substancji chemicznych została również poruszona w kryterium 6.6 i 6.7.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryteria 6.6., 6.7.</p>
<p>10.8. Stosownie do skali i zróżnicowania działań gospodarczych w lesie, monitorowanie plantacji obejmować będzie również regularną ocenę potencjalnego oddziaływania ekologicznego i społecznego w ramach plantacji i poza nią (np. naturalne odnowienia, wpływ na zasoby wodne, wpływ na dobrobyt społeczny). Ocena taka stanowić będzie uzupełnienie wskazań, zawartych w zasadach 8, 6 i 4. Żadne gatunki nie będą hodowane na szeroka skalę bez wcześniejszych prób i/lub doświadczeń, które potwierdzałyby ich ekologiczne dostosowanie do danego obszaru, brak inwazyjności oraz brak negatywnego, ekologicznego oddziaływania na inne ekosystemy. Szczególną uwagę będzie się przypisywać kwestiom społecznym, związanym z pozyskiwaniem terenów pod plantację, zwłaszcza zaś kwestiom ochrony miejscowych praw własności, użytkowania i dostępu.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski. Patrz kryteria 6.9., 10.4.</p>
<p>10.9. Plantacje utworzone na obszarach przekształconych z lasów naturalnych po listopadzie 1994 normalnie nie są dopuszczane do certyfikacji. Certyfikacja może jednak nastąpić pod warunkiem, że istnieje wystarczający dowód, przedłożony organowi certyfikującemu, że gospodarz/właściciel nie jest bezpośrednio ani pośrednio odpowiedzialny za takie przekształcenie.</p>	<p>Kryterium nie znajduje zastosowania w warunkach Polski.</p>

ZAŁĄCZNIK I. DEFINICJE.

Gatunki obcego pochodzenia [Introduced species]: gatunki nierodzące – będące w danym miejscu poza granicami swojego naturalnego zasięgu oraz gatunki nie mające naturalnego zasięgu w Polsce.

Jednostka certyfikująca [Certification body]: akredytowana przez wydział akredytacji [Accreditation Business Unit] organizacji FSC jednostka (firma) przeprowadzająca ocenę zgodności ze standardami FSC.

Lasy naturalne [Natural Forests]: Lasy, których struktura gatunkowa, wiekowa i przestrzenna oraz spontaniczna dynamika jest zbliżona do struktury i dynamiki lasów rozwijających się i funkcjonujących na odpowiednich siedliskach bez udziału gospodarki ludzkiej.

Lasy o szczególnej wartości [High Conservation Value Forests]: Lasy, wyróżnione przez zarządzającego, według następujących kategorii:

- a) tereny leśne posiadające globalne, regionalne lub narodowe znaczenie pod względem koncentracji różnorodnych wartości biologicznych (np. endemizm, gatunki zagrożone wyginięciem, rzadkie, refugia)
- b) tereny leśne posiadające globalnie, regionalnie lub narodowo znaczenie krajobrazowe stanowiące unikalne miejsca występowania lub występowania większości populacji rodzimych gatunków w naturalnym zagęszczeniu i liczebności.
- c) lasy zawierające rzadkie, zagrożone lub wymierające ekosystemy
- d) lasy spełniające funkcje w sytuacjach krytycznych (np. ochrona przeciwpowodziowa, powstrzymanie erozji).
- e) lasy o fundamentalnym znaczeniu dla podstawowych potrzeb społeczności lokalnych (np. wyżywienie, wypoczynek, zdrowie, egzystencja).
- f) lasy o szczególnym znaczeniu dla tradycyjnej tożsamości kulturowej (tereny ważne kulturalnie, przyrodniczo, ekonomicznie lub religijnie dla społeczności lokalnych)

Lasy te posiadają przykładowo jedną lub więcej z następujących cech:

- Lasy reprezentujące chronione rodzaje siedlisk przyrodniczych według prawa polskiego oraz według Dyrektywy Habitatowej UE, a także reprezentujące inne rzadkie lub zanikające typy ekosystemów. W szczególności należą tu:
  - olsy
  - lasy łęgowe
  - grądy
  - kwaśne i żyzne buczyny, górskie i niżowe; także buczyny storczykowe
  - lasy zboczowe (jaworzyny, grądy klonowo-lipowe)
  - kwaśne dąbrowy
  - ciepłe dąbrowy
  - bory i brzeziny bagienne oraz świerczyny na torfie
  - bory górnoreglowe
  - bory dolnoreglowe z jodłą
  - sosnowe bory chrobotkowe
  - nadmorskie bory bażynowe
- Lasy stanowiące istotne ostoje cennych gatunków roślin i zwierząt, w tym gatunków endemicznych, gatunki chronionych prawem, gatunków zagrożonych wyginięciem
- Lasy wykazujące cechy świadczące o niskim stopniu synantropizacji i wysokim stopniu naturalności.
- Lasy będące modelowymi przykładami naturalnych procesów ekologicznych, np. spontanicznej fluktuacji i naturalnej dynamiki drzewostanów, spontanicznej sukcesji itp.; w tym lasy stanowiące powierzchnie porównawcze umożliwiające porównywanie przebiegu procesów ekologicznych w lasach zagospodarowanych i w lasach wyłączonych z zagospodarowania.
- Lasy zapewniające ochronę rzek, jezior, torfowisk, źródeł, zasobów wód powierzchniowych i podziemnych

- ❑ Lasy o szczególnym znaczeniu dla retencji wody, w tym lasy w górnych częściach zlewni i lasy na torfowiskach
- ❑ Lasy na stromych zboczach, wychodniach skalnych
- ❑ Lasy utrzymujące się w skrajnych warunkach ekologicznych (bory suche i bagienne, lasy na wydmach, lasy w strefie górnej granicy lasu)
- ❑ Lasy mające istotne znaczenie kulturowe dla lokalnych społeczności lub innych grup społecznych

Plan urządzenia lasu [Management plan] (def. wg Ustawy o Lasach z dnia 28 września 1991 r.) - podstawowy dokument gospodarki leśnej opracowywany dla określonego obiektu, zawierający opis i ocenę stanu lasu oraz cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej.

Plantacja [Plantation] (def. własna) – powierzchniowa uprawa drzew ukierunkowana na produkcję drewna, charakteryzująca się brakiem naturalnego składu, struktury i funkcji.

Ekosystemy reprezentatywne (powierzchnie porównawcze [Representative ecosystems, Reference area] - (def. własna) fragment lasu o wielkości umożliwiającej niezakłócony przebieg podstawowych procesów dynamiki ekosystemu (minimalnie kilkadziesiąt ha, optymalnie ok. 100ha), reprezentatywny dla określonego typu ekosystemu leśnego (np. dla pewnego zespołu leśnego bądź typu siedliskowego lasu) w określonych warunkach geograficznych (np. w mezoregionie przyrodniczo-leśnym), wyłączony z użytkowania i zabiegów hodowlano-pielęgnacyjnych w celu uzyskania punktu odniesienia do porównania przyrodniczych efektów gospodarki leśnej z efektami przebiegu spontanicznych procesów przyrodniczych, np. procesów fluktuacji i spontanicznej regeneracji fitocenozy.

Pracownicy, [Employees]: osoby fizyczne pozostające w stosunku pracy z właścicielem lasu, lub jednostką wykonującą prace leśne na podstawie umowy z właścicielem.

Środki kontroli biologicznej [agents of biological control] - metody polegające na wykorzystaniu przez człowieka jednych żywych organizmów do redukcji liczebności innych, głównie szkodliwych owadów.

Właściciel lasu, zarządzający [Forest owner, forest manager] (def. wg. Ustawy o Lasach z dnia 28 września 1991 r.) - osoba fizyczna lub prawna będąca właścicielem albo użytkownikiem wieczystym lasu oraz osobę fizyczną, osobą prawną lub jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej będącą posiadaczem samoistnym, użytkownikiem, zarządcą lub dzierżawcą lasu, podmiot prowadzący gospodarkę leśną. To również osoba będąca podmiotem certyfikacji FSC.

Zasoby leśne [Forest resources]: Wszystkie funkcje i korzyści pochodzące z lasów, produkty drzewne i nie drzewne.

Zrąb zupełny, cięcie zupełne [Clear- cut]: sposób wykonania cięcia jako elementu użytkowania rębego, polegający na jednoczesnym wycięciu wszystkich drzew na powierzchni drzewostanu lub jego części większej niż 0,3 ha. W wyniku tego cięcia powstaje powierzchnia odkryta – zrąb zupełny.

ZAŁĄCZNIK II. Lista przepisów prawnych, wiążących umów międzynarodowych związanych z gospodarką leśną oraz źródła list gatunków chronionych.

Przepisy prawne w odniesieniu do gospodarki leśnej.

- KONSTITUCJA Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. 1997.78.483)
- USTAWA z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880 z późn. zm. tekst jednolity na 1.08.2005, z uwzgl. zmian wniesionych ustawami zm. Prawo Ochrony Środowiska z 18.05.2005 i Prawo Wodne z 3.06.2005)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1764)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących grzybów objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1765)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz. U. Nr 220, poz. 2237)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000 (Dz. U. Nr 94, poz. 795)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 12 maja 2005 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla parku narodowego, rezerwatu przyrody i parku krajobrazowego, dokonywania zmian w tym planie oraz ochrony zasobów, tworów i składników przyrody (Dz. U. Nr 94, poz. 794)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie trybu i zakresu opracowania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000 (Dz. U. Nr 61, poz. 549)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 30 marca 2005 r. w sprawie rodzajów, typów i podtypów rezerwatów przyrody (Dz. U. Nr 60, poz. 533)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 10 grudnia 2004 r. w sprawie wzorów tablic (Dz. U. Nr 268, poz. 2665)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 27 lutego 2002 r. w sprawie zezwoleń na przewożenie przez granicę państwa określonych roślin i zwierząt. (Dz. U. Nr 39, poz. 357)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 4 grudnia 2002 r. w sprawie gatunków zwierząt chronionych wyrządzających szkody, za które odpowiada Skarb Państwa. (Dz. U. Nr 205, poz. 1732)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 24 września 2002 r. w sprawie zakresu wykroczeń, za które uprawnieni pracownicy Lasów Państwowych, pracownicy parków narodowych oraz strażnicy łowieccy są upoważnieni do nakładania grzywien w drodze mandatu karnego. (Dz. U. Nr 174, poz. 1432)
- USTAWA z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Tekst jednolity: Dz. U. z 2005 r. Nr 45, poz. 435)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ochrony i zbioru płodów runa leśnego oraz zasad lokalizowania pasiek na obszarach leśnych. (Dz. U. z 1999 r. Nr 6, poz. 42)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 16 sierpnia 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad zabezpieczenia przeciwpożarowego lasów. (Dz. U. Nr 73, poz. 824)

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania planu urzędzenia lasu, uproszczonego planu urzędzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu. (Dz. U. z 1999 r. Nr 3, poz. 16)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 25 sierpnia 1992 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu uznawania lasów za ochronne oraz szczegółowych zasad prowadzenia w nich gospodarki leśnej. (Dz. U. z dnia 7 września 1992 r.; nr 67 poz. 337.)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie jednorazowego odszkodowania za przedwczesny wyrąb drzewostanu. (Dz. U. Nr 99, poz. 905)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 14 stycznia 2003 r. w sprawie stanowisk, stopni służbowych oraz zasad wynagradzania w Służbie Leśnej (Dz. U. Nr 11, poz. 123)
- USTAWA z dnia 7 czerwca 2001 r. o leśnym materiale rozmnożeniowym. (Dz. U. Nr 73, poz. 761)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie wzorów wniosków o wydanie świadectwa pochodzenia leśnego materiału rozmnożeniowego (Dz. U. Nr 86, poz. 802)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 14 kwietnia 2003 r. w sprawie wzorów świadectw pochodzenia leśnego materiału rozmnożeniowego (Dz. U. Nr 86, poz. 803)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 18 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakie powinien spełniać leśny materiał rozmnożeniowy (Dz. U. Nr 31, poz. 272)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakie powinien spełniać leśny materiał podstawowy (Dz. U. Nr 100, poz. 1026)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 marca 2004 r. w sprawie wykazu, obszarów i mapy regionów pochodzenia leśnego materiału podstawowego (Dz. U. Nr 67, poz. 621)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wykorzystywania leśnego materiału rozmnożeniowego poza regionem jego pochodzenia (Dz. U. Nr 84, poz. 791)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie podmiotów upoważnionych do przeprowadzania testów i oceny leśnego materiału podstawowego oraz badań leśnego materiału rozmnożeniowego (Dz. U. Nr 97, poz. 975)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu przeprowadzania testów leśnego materiału podstawowego (Dz. U. Nr 94, poz. 928)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez dostawców dokumentacji w zakresie obrotu leśnym materiałem rozmnożeniowym (Dz. U. Nr 94, poz. 929)
- USTAWA z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym. (Dz. U. Nr 200, poz. 1682)
- USTAWA z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju. (Dz. U. Nr 97, poz. 1051 - zm. Dz. U. Nr 113, poz. 1068 z 2003r.)
- USTAWA z dnia 31 marca 2004 r. o klasyfikacji drewna surowego nieobrobionego (Dz. U. Nr 93, poz. 886)
- USTAWA z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu ustalania wymagań dotyczących nowej zabudowy i zagospodarowania terenu w przypadku braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. Nr 164, poz. 1588)
- USTAWA z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, Tekst ujednolicony na podstawie Dzienników Ustaw: z 2001 r. Nr 62, poz. 627 (tekst pierwotny) i Nr 115, poz. 1229; z 2002 r. Nr 74, poz. 676 Nr 113, poz. 984, Nr 153 poz. 1271, Nr 233, poz. 1957, z 2003 r. Nr 46, poz. 392, Nr 80, poz. 717, Nr 80 poz. 721, Nr 162, poz. 1568, Nr 175, poz. 1693, Nr 190, poz. 1865 i Nr 217, poz. 2124, z 2004 r. Nr 19, poz. 177, Nr 49, poz. 464, Nr 70, poz. 631, Nr 91, poz.

- 875, Nr 92, poz. 880, Nr 96, poz. 959, Nr 121, poz. 1263, Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2784, z 2005 r. Nr 25, poz. 202, Nr 62, poz. 552, Nr 113, poz. 954, Nr 130, poz. 1087 i Nr 132, poz. 1110.
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 września 2002 r. w sprawie opracowań ekofizjograficznych. (Dz. U. Nr 155, poz. 1298)
  - ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 257, poz. 2573)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 26 czerwca 2002 r. w sprawie wzorów wykazów zawierających informacje i dane o zakresie korzystania ze środowiska i sposobu ich przedstawiania. (Dz. U. Nr 100, poz. 920; zm. Dz. U. Nr 113, poz. 1075 z 2003)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OBRONY NARODOWEJ z dnia 9 sierpnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad sporządzania instrukcji szkoleniowej w zakresie zapewnienia wymogów ochrony zwierząt oraz roślin w toku szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na poligonach. (Dz. U. Nr 137, poz. 1157)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 września 2002 r. w sprawie standardów jakości gleby oraz standardów jakości ziemi. (Dz. U. Nr 165, poz. 1359)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 25 lutego 2003 r. w sprawie stawek opłat za udostępnianie informacji o środowisku i jego ochronie oraz sposobu uiszczania opłat (Dz. U. Nr 50, poz. 435)
  - OŚWIADCZENIE RZĄDOWE z dnia 30 marca 2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzonej w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r.
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 20 lutego 2001 r. w sprawie określenia wzoru publicznie dostępnego wykazu danych o dokumentach zawierających informacje o środowisku i jego ochronie. (Dz. U. Nr 15, poz. 164)
  - USTAWA z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej. (Dz. U. Nr 112, poz. 1198)
  - USTAWA z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych. (Dz. U. Nr 11, poz. 95)
  - USTAWA z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach. (Dz. U. Nr 62, poz. 628)
  - USTAWA z dnia 19 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2003 r. Nr 7, poz. 78)
  - USTAWA z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy - Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw. (Dz. U. Nr 100, poz. 1085)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów. (Dz. U. Nr 112, poz. 1206)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 listopada 2001 r. w sprawie stwierdzenia kwalifikacji w zakresie gospodarowania odpadami. (Dz. U. Nr 140, poz. 1584)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie zakresu, czasu, sposobu oraz warunków prowadzenia monitoringu składowisk odpadów. (Dz. U. Nr 220, poz. 1858)
  - Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne, tekst jednolity z uwzględnieniem ustawy zmieniającej z 3.06.2005 (Dz. U. z 2001 r. Nr 115, poz. 1229 (tekst pierwotny) i Nr 154, poz. 1803, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 130, poz. 1112, Nr 233, poz. 1957 i Nr 238, poz. 2022, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 165, poz. 1592, Nr 190, poz. 1865 i Nr 228, poz. 2259, z 2004 r. Nr 92, poz. 880, Nr 96, poz. 959 i Nr 116, poz. 1206 i Nr 273, poz. 2703, z 2005 r. Nr 85, poz. 729 i Nr 130, poz. 1087.)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 27 listopada 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia. (Dz. U. Nr 204, poz. 1728)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 11 lutego 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu prowadzenia monitoringu oraz sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz. U. Nr 32, poz. 284)

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 6 listopada 2002 r. w sprawie metodyk referencyjnych badania stopnia biodegradacji substancji powierzchniowoczynnych zawartych w produktach, których stosowanie może mieć wpływ na jakość wód. (Dz. U. Nr 196, poz. 1658)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych. (Dz. U. Nr 241, poz. 2093)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz. U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 10 grudnia 2002 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy, przyporządkowania zbiorników wód podziemnych do właściwych obszarów dorzeczy, utworzenia regionalnych zarządów gospodarki wodnej oraz podziału obszarów dorzeczy na regiony wodne. (Dz. U. Nr 232, poz. 1953)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 17 grudnia 2002 r. w sprawie śródlądowych wód powierzchniowych lub ich części stanowiących własność publiczną (Dz. U. z 2003 r. Nr 16, poz. 149)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości opłat rocznych za oddanie w użytkowanie gruntów pokrytych wodami. (Dz. U. Nr 239, poz. 2036)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 168, poz. 1763)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu i trybu opracowywania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz warunków korzystania z wód regionu wodnego (Dz. U. Nr 126, poz. 1318)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 30 grudnia 2004 r. w sprawie sposobu prowadzenia ewidencji wód, urządzeń melioracji wodnych oraz zmeliorowanych gruntów (Dz. U. z 2005 r. Nr 7, poz. 55)
- OBWIESZCZENIE MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 2 kwietnia 2004 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych. (Dz. U. Nr 121, poz. 1266)
- OBWIESZCZENIE MINISTRA ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o rybactwie śródlądowym. (Dz. U. Nr 66, poz. 750)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 12 listopada 2001 r. w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie. (Dz. U. Nr 138, poz. 1559)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 17 stycznia 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. Nr 17, poz. 160)
- USTAWA z dnia 6 lipca 2001 r. o ustanowieniu programu wieloletniego "Program dla Odry - 2006". (Dz. U. Nr 98, poz. 1067)
- USTAWA z dnia 18 grudnia 2003 r. o ochronie roślin (Dz. U. z 2004 r. Nr 11, poz. 94)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 22 maja 2002 r. w sprawie stawek dotacji przedmiotowych dla różnych podmiotów wykonujących zadania na rzecz rolnictwa. (Dz. U. Nr 65, poz. 595)
- USTAWA z dnia 28 listopada 2003 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (Dz. U. Nr 229, poz. 2273)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 20 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. Nr 174, poz. 1809)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 6 sierpnia 2004 r. w sprawie wzoru wniosku o przyznanie płatności z tytułu realizacji przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt oraz zawartości planu tego działania (Dz. U. Nr 181, poz. 1878)

- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 29 czerwca 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. Nr 158, poz. 1652)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu udzielania pomocy finansowej na pomoc techniczną dla jednostek organizacyjnych i organów realizujących zadania związane z rozwojem obszarów wiejskich (Dz. U. Nr 198, poz. 2036)
- USTAWA z dnia 20 kwietnia 2004 r. o rolnictwie ekologicznym (Dz. U. Nr 93, poz. 898)
- USTAWA z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu. (Dz. U. Nr 89, poz. 991)
- USTAWA z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o nawozach i nawożeniu (Dz. U. Nr 91, poz. 876)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania. (Dz. U. Nr 60, poz. 616)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie przeprowadzania ochronnych szczepień lisów wolno żyjących przeciwko wściekliznie (Dz. U. z 2003 r. Nr 8, poz. 100)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 18 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych, jakie muszą spełniać gospodarstwa w przypadku, gdy zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego pochodzące z tych gospodarstw są wprowadzane na rynek (Dz. U. Nr 168, poz. 1643)
- USTAWA z dnia 26 czerwca 2003 r. o nasiennictwie (Dz. U. Nr 137, poz. 1299)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 14 sierpnia 2001 r. w sprawie rejestracji odmian i udzielania ochrony wyłącznego prawa do odmiany oraz wytwarzania i kontroli materiału siewnego. (Dz. U. Nr 108, poz. 1184)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 8 marca 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań dotyczących wytwarzania oraz jakości materiału siewnego (Dz. U. Nr 59, poz. 565)
- USTAWA z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin (Dz. U. Nr 137, poz. 1300)
- USTAWA z dnia 17 grudnia 2004 r. o rejestracji i ochronie nazw i oznaczeń produktów rolnych i środków spożywczych oraz o produktach tradycyjnych (Dz. U. z 2005 r. Nr 10, poz. 68)
- OBWIESZCZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska. (Dz. U. Nr 112, poz. 982)
- OBWIESZCZENIE MINISTRA ROZWOJU REGIONALNEGO I BUDOWNICTWA z dnia 24 października 2000 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo geodezyjne i kartograficzne. (Dz. U. Nr 100, poz. 1086)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROZWOJU REGIONALNEGO I BUDOWNICTWA z dnia 29 marca 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków. (Dz. U. Nr 38, poz. 454)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROZWOJU REGIONALNEGO I BUDOWNICTWA z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie materiałów geodezyjnych i kartograficznych oznaczanych klauzulą "poufne". (Dz. U. Nr 56, poz. 589)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROZWOJU REGIONALNEGO I BUDOWNICTWA z dnia 15 maja 2001 r. w sprawie określenia rodzajów map, materiałów fotogrametrycznych i teledetekcyjnych, stanowiących państwowy zasób geodezyjny i kartograficzny, których rozpowszechnianie, rozprowadzanie oraz reprodukcowanie w celu rozpowszechniania i rozprowadzania wymaga zezwolenia, oraz trybu udzielania tych zezwoleń. (Dz. U. Nr 56, poz. 588)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROZWOJU REGIONALNEGO I BUDOWNICTWA z dnia 14 listopada 2000 r. w sprawie wysokości opłat za czynności geodezyjne i kartograficzne oraz udzielanie informacji, a także za wykonywanie wyrysów i wypisów z operatu ewidencyjnego. (Dz. U. Nr 115, poz. 1209)
- OBWIESZCZENIE MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 21 listopada 2003 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo budowlane (Dz. U. Nr 207, poz. 2016)

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. (Dz. U. Nr 75, poz. 690)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ z dnia 7 października 1997 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budowle rolnicze i ich usytuowanie. (Dz. U. z dnia 28 października 1997 r.)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA TRANSPORTU I GOSPODARKI MORSKIEJ z dnia 2 marca 1999 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie. (Dz. U. Nr 43, poz. 430)
- ZARZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI PRZESTRZENNEJ I BUDOWNICTWA z dnia 30 grudnia 1994 r. w sprawie szczegółowego zakresu i formy projektu budowlanego. (M.P. z dnia 24 stycznia 1995 r.)
- OBWIESZCZENIE MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ z dnia 30 marca 2002 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Prawo łowieckie. (Dz. U. Nr 42, poz. 372)
- USTAWA z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Prawo łowieckie (Dz. U. Nr 172, poz. 1802)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 11 marca 2005 r. w sprawie ustalenia listy gatunków zwierząt łownych (Dz. U. Nr 45, poz. 433)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 16 marca 2005 r. w sprawie określenia okresów polowań na zwierzęta łowne (Dz. U. Nr 48, poz. 459)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 marca 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków wykonywania polowania i znakowania tusz (Dz. U. Nr 61, poz. 548)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 12 listopada 2002 r. w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych. (Dz. U. Nr 194, poz. 1640)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ŚRODOWISKA z dnia 23 kwietnia 2003 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych (Dz. U. Nr 89, poz. 841)
- USTAWA z dnia 12 lipca 1995 r. o ochronie roślin uprawnych (tekst jednolity) (Dz. U. z dnia 14. 10. 2002 poz. 1398, Dz. U. nr171 poz.1398.)
- USTAWA z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej. (Dz. U. z 1991 r. Nr 81, poz. 351, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 89, poz. 414, z 1996 r. Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 111, poz. 725, Nr 121, poz. 770, z 1998 r. Nr 106, poz. 668, Nr 162, poz. 1126, z 2000 r. Nr 120, poz. 1268, z 2001 r. Nr 113, poz. 1207, z 2002 r. Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984.)
- Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o przeznaczeniu gruntów rolnych do zalesienia (Dz. U. 2001 r nr 73 poz. 764 z 18 lipca 2001 r.)
- USTAWA z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. (Dz. U. z dnia 23 września 1997 r.)
- USTAWA z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt. (Dz. U. Nr 135, poz. 1141)
- USTAWA z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze. (Dz. U. z dnia 1 marca 1994 r.)
- USTAWA z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy - Prawo geologiczne i górnicze. (Dz. U. Nr 110, poz. 1190)
- USTAWA z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny. (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93, Zmiany: Dz. U. Nr 16, poz. 93, z 1971 r. Nr 27, poz. 252, z 1976 r. Nr 19, poz. 122, z 1982 r. Nr 11, poz. 81, Nr 19, poz. 147 i Nr 30, poz. 210, z 1984 r. Nr 45, poz. 242, z 1985 r. Nr 22, poz. 99, z 1989 r. Nr 3, poz. 11, z 1990 r. Nr 34, poz. 198, Nr 55, poz. 321 i Nr 79, poz. 464, z 1991 r. Nr 107, poz. 464 i Nr 115, poz. 496, z 1993 r. Nr 17, poz. 78, z 1994 r. Nr 27, poz. 96, Nr 85, poz. 388 i Nr 105, poz. 509, z 1995 r. Nr 83, poz. 417, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, Nr 139, poz. 646 i Nr 149, poz. 703, z 1997 r. Nr 43, poz. 272, Nr 115, poz. 741, Nr 117, poz. 751 i Nr 157, poz. 1040, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 i Nr

- 117, poz. 758, z 1999 r. Nr 52, poz. 532, z 2000 r. Nr 22, poz. 271, Nr 74, poz. 855 i 857, Nr 88, poz. 983 i Nr 114, poz. 1191 oraz z 2001 Nr 11, poz. 91)
- OBWIESZCZENIE PREZESA RADY MINISTRÓW z dnia 9 października 2000 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego. (Dz. U. Nr 98, poz. 1071)
  - USTAWA z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. Nr 19, poz. 177)
  - USTAWA z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 204, poz. 2086)
  - USTAWA z dnia 10 kwietnia 2003 r. o szczególnych zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg krajowych (Dz. U. Nr 80, poz. 721)
  - USTAWA z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (Tekst jednolity: Dz. U. z 2004 r. Nr 208, poz. 2128)
  - USTAWA z dnia 26 czerwca 1974 r. KODEKS PRACY (tekst jednolity: Dz. U. 1998 r. Nr 21 poz. 94, zmiany: Dz.U.1998.113.717 art. 5; Dz.U.1996.24.110 art. 1; Dz.U.1998.106.668 art. 31; Dz.U.1999.99.1152 art. 1; Dz.U.2000.19.239 art. 2; Dz.U.2000.43.489 art. 39; Dz.U.2000.107.1127 art. 1; Dz.U.2000.120.1268 art. 17; Dz.U.2001.28.301 art. 1; Dz.U.2001.52.538 art. 1; Dz.U.2001.99.1075 art. 1; Dz.U.2001.128.1405 art. 1; Dz.U.2001.154.1805 art. 1; Dz.U.2001.11.84 art. 41; Dz.U.2002.74.676 art. 159; Dz.U.2001.111.1194 art. 5; Dz.U.2002.196.1660 pkt 1; Dz.U.2002.135.1146 art. 1, art. 6; Dz.U.2001.123.1354 art. 37; Dz.U.2002.135.1146 art. 1; Dz.U.2002.199.1673 art. 39; Dz.U.2002.200.1679 art. 11; Dz.U.2001.128.1405 art. 1; Dz.U.2002.135.1146 wynik. z art. 6)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ ORAZ ZDROWIA z dnia 19 marca 1954 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze przenośników. (Dz.U.1954.13.51)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRÓW PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ ORAZ ZDROWIA z dnia 15 maja 1954 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy użytkowaniu butli z gazami sprężonymi, skroplonymi i rozpuszczonymi pod ciśnieniem. (Dz.U.1954.29.115; zmiany: Dz.U.1971.23.216; Dz.U.1999.75.846)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA OCHRONY ŚRODOWISKA, ZASOBÓW NATURALNYCH I LEŚNICTWA z dnia 29 listopada 1995 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy wykonywaniu prac z zakresu gospodarki leśnej (Dz. U. Nr 147, poz. 716)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie szczegółowych zasad szkolenia w dziedzinie bezpieczeństwa i higieny pracy. (Dz.U.1996.62.285)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie rodzajów prac wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej. (Dz.U.1996.62.287)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ z dnia 28 maja 1996 r. w sprawie rodzajów prac, które powinny być wykonywane przez co najmniej dwie osoby. (Dz.U.1996.62.288)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy. (Dz.U.1996.69.332)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ z dnia 1 lipca 1996 r. w sprawie wprowadzenia zakazu stosowania, obrotu i transportu niektórych niebezpiecznych substancji chemicznych. (Dz.U.1996.86.393)
  - ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ z dnia 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. (Dz.U.1997.129.844)

- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ z dnia 12 stycznia 1998 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze ciągników, maszyn, narzędzi i urządzeń technicznych stosowanych w rolnictwie (Dz. U. Nr 12, poz. 51)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 28 lipca 1998 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy oraz sposobu ich dokumentowania, a także zakresu informacji zamieszczanych w rejestrze wypadków przy pracy. (Dz.U.1998.115.744)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych. (Dz.U.2000.26.313; zmiany:Dz.U.2000.82.930)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI z dnia 14 kwietnia 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze obrabiarek do drewna (Dz. U. Nr 36, poz. 409)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY z dnia 6 lutego 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych (Dz. U. Nr 47, poz. 401)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI z dnia 30 października 2002 r. w sprawie minimalnych wymagań dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy w zakresie użytkowania maszyn przez pracowników podczas pracy (Dz. U. Nr 191, poz. 1596)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ROLNICTWA I ROZWOJU WSI z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu i magazynowaniu środków ochrony roślin oraz nawozów mineralnych i organiczno-mineralnych (Dz. U. Nr 99, poz. 896)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA GOSPODARKI z dnia 20 września 2001 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas eksploatacji maszyn i innych urządzeń technicznych do robót ziemnych, budowlanych i drogowych (Dz. U. Nr 118, poz. 1263)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ z dnia 5 czerwca 2000 r. w sprawie ustalenia wzoru statystycznej karty wypadku przy pracy oraz związanego z nią trybu postępowania. (Dz.U.2000.51.612)
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie wprowadzenia obowiązku stosowania niektórych Polskich Norm dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. (Dz.U. nr 148 poz. 974)
- USTAWA z dnia 6 marca 1981 r. o Państwowej Inspekcji Pracy. (Dz. U. nr 54 poz. 276 z późniejszymi zmianami)
- ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 2 września 1997 r. w sprawie służby bezpieczeństwa i higieny pracy. (Dz. U. Nr 109 poz. 704.)

Wiążące porozumienia międzynarodowe

- KONWENCJA O OCHRONIE GATUNKÓW DZIKIEJ FLORY I FAUNY EUROPEJSKIEJ ORAZ ICH SIEDLISK, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r.
- OŚWIADCZENIE RZĄDOWE z dnia 31 stycznia 1996 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzonej w Bernie dnia 19 września 1979 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 264)
- OBWIESZCZENIE MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH z dnia 31 stycznia 2000 r. o sprostowaniu błędów. (Dz. U. Nr 12, poz. 154)
- KONWENCJA o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 2, poz. 17)
- KONWENCJA o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. z 2002 r. Nr 184, poz. 1532)
- OŚWIADCZENIE RZĄDOWE z dnia 8 maja 2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o różnorodności biologicznej, sporządzonej w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz. U. Nr 184, poz. 1533)
- PROTOKÓŁ KARTAGENSKI sporządzony w Montrealu dnia 29 stycznia 2000 r. o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej, (Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201)

- OŚWIADCZENIE RZĄDOWE z dnia 29 grudnia 1999 r. w sprawie ratyfikacji przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji o ochronie środowiska morskiego obszaru Morza Bałtyckiego, sporządzonej w Helsinkach dnia 9 kwietnia 1992 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 28, poz. 347)
- KONWENCJA o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja Waszyngtońska -CITES) z 1973 r. (Dz.U. nr 27, poz.112 i 113 z 1991 r.)
- OŚWIADCZENIE RZĄDOWE z dnia 8 lipca 2002 r. w sprawie mocy obowiązującej Konwencji o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych, sporządzonej w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 78, poz. 703)
- KONWENCJA o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym, sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.(Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1110)
- KONWENCJA o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r. (Dz. U. z dnia 29 marca 1978 r.)
- KONWENCJA w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji (Dziennik Ustaw 1976 nr 32, poz. 190)
- POROZUMIENIE o ochronie nietoperzy w Europie, podpisane w Londynie dnia 4 grudnia 1991 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1112)
- DYREKTYWA RADY 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
- DYREKTYWA RADY 81/854/EWG z dnia 19 października 1981 r. dostosowująca, w związku z przystąpieniem Grecji, dyrektywę 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
- DYREKTYWA KOMISJI 91/244/EWG z dnia 6 marca 1991 r. zmieniająca dyrektywę Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
- DYREKTYWA RADY 94/24/WE z dnia 8 czerwca 1994 r. zmieniająca załącznik II do dyrektywy 74/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
- DYREKTYWA KOMISJI 97/49/WE z dnia 29 lipca 1997 r. zmieniająca dyrektywę Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa
- DYREKTYWA RADY 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory
- DYREKTYWA RADY 97/62/WE z dnia 27 października 1997 r. dostosowująca do postępu naukowo - technicznego dyrektywę 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory
- DYREKTYWA NR 2000/60/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej
- DECYZJA NR 2455/2001/WE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 20 listopada 2001 r. ustanawiająca wykaz priorytetowych substancji w dziedzinie polityki wodnej oraz zmieniająca dyrektywę 2000/60/WE
- ROZPORZĄDZENIE RADY (WE) NR 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (WE) NR 1808/2001 z dnia 30 sierpnia 2001 r. ustanawiające szczegółowe zasady dotyczące wykonania rozporządzenia Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (WE) NR 349/2003 z dnia 25 lutego 2003 r. zawieszające wprowadzanie do Wspólnoty okazów niektórych gatunków dzikiej fauny i flory
- ROZPORZĄDZENIE KOMISJI (WE) NR 1497/2003 z dnia 18 sierpnia 2003 r. zmieniające rozporządzenie Komisji (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi
- ROZPORZĄDZENIE (WE) NR 2152/2003 PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY z dnia 17 listopada 2003 r. dotyczące monitorowania wzajemnego oddziaływania lasów i środowiska naturalnego we Wspólnocie (Forest Focus)
- KONWENCJA dotycząca inspekcji pracy w przemyśle i handlu, przyjęta w Genewie dnia 11 lipca 1947 r. (Dz. U. 1997 r. Nr 72 poz.450)
- KONWENCJA nr 119 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotycząca zabezpieczenia maszyn, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1963 r. (Dz. U. z 1977 r. Dz. U. nr 14. poz.53)

Literatura list gatunków chronionych i zagrożonych wyginęciem.

- Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce. Red. Z. Głowaciński, J. Nowacki, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2004
- Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. (2 części +CD-ROM. Red. Z. Głowaciński. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2002
- Lista roślin zagrożonych w Polsce. Zarzycki K., Wojewoda W., Heinrich Z. (red.) 1992.
- Polska czerwona księga zwierząt. Kręgowce, Red. Z. Głowaciński, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2001
- Polska czerwona księga roślin, Red. R. Kaźmierczakowa, K. Zarzycki, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków 2001

Jeżeli została opublikowana czerwona lista gatunków roślin, grzybów lub zwierząt zagrożonych w regionie (np. w województwie) to gatunki na niej ujęte należy uwzględnić na równi z ujętymi na Polskiej Czerwonej Liście.